8116

LO PAGÉS DE L' AMPURDÁ

Ó

FLORS TRASPLANTADAS

DRAMA EN 3 ACTES

PER

ANTON FERRER Y CODINA.

ESTRENAT

ab estraordinari éxit en la *secció catalana*, del *Teatro del Odeon*, la nit del 2 de Mars de 1875.

BARCELONA.
ARCHIU CENTRAL LIRICH-DRAMATICH
DE RAFEL RIBAS, 14
Carré de la Unió número 5, pis 3.º
1875.

LO PAGÉS DE L' AMPURDÁ

Ó

FLORS TRASPLANTADAS

DRAMA EN 3 ACTES

PER

ANTÓN FERRER Y CODINA.

ESTRENAT

ab estraordinari éxit en la *secció catalana*, del *Teatro del Odeon*, la nit del 2 de Mars de 1875.

GRACIA:
IMPRENTA DE CAYETÁ CAMPINS,
Santa Madrona, 4.
1875

A LA MEMORIA DE MON MALOGRÁT AMICH

Y TENDRE POETA

D. Juan Vilella.

Me digueres un dia
Que de un ser á altre ser, la curta via,
era tan sols la mort;
Encar que tu el camí vas ja pasarne,
Y á lloch llunyá ma veu no puch portarne,
Es molt curta la via—de un cort á un altre cort.

Anton.

PERSONATJES

Y REPARTO.

MARIANO..	D. Antonio Tutau.
ELVIRA.	D.ª Carlota de Mena.
ELENA.	Sra. Capdevila.
ALFREDO..	Sr. Virgili.
S. LLOP..	» Molgosa.
ENRICH...	» Jané.
MUS..	» Muela.
S. PAU..	» Comas.
ARTURO... . . .	» Comas.
ALMIRALL.. . . .	» Pedrola.

Criats, Nunsi, pajesos, cassadors, máscaras, etc.

Queda prohibida la representassió d' aquet drama en tots los teatres que paguin menos de cinch pesetas per acte.

ACTE PRIMER.

Sala adornada ab luxo; al fondo una galeria ab columnas que agafa tota la part lateral dreta; al través de ella 's veuhen las copas dels arbres de un jardí. A la esquerra dos portas, las que conduheixen al interior de la casa, á la dreta una escala que baixa al jardí. Mobles luxosos y adecuats á la sala, á la dreta, y en primer terme, un sofá; devant de ell, una tauleta de màrmol, sobre la que hi haurá un album, papé, tinté y un timbre. Una panoplia ab tres espasas á la dreta. Al aixecarse el teló entraràn en escena per la galeria del fondo, Enrich en traje de viatje y Mus ab el de guardabosch.

ESCENA PRIMERA.

ENRICH, MUS.

EN. Dius que ha sortit?
MUS. Ja fá rato,
pero no pot tardar molt.
EN. Y en Mariano no ha vingut?
MUS. No, y se 'm fá estrany.
EN. Com jo
'm vaig deturá á Figueras
cuatre ó cinch dias, per tot
ahi el feya á n' ell aquí.
MUS. Es clá, hi vaig arribá jo;
pero al sè á n' allí á Manresa,
qu' era... cuant era?... dijous,
'm vá dí que comensès
á passá, qu' ell daria un vol
per' quells pobles, que hi tenia
alguns assuntos.
EN. Llavors
no fòra estrany que faltès
á la festa de avuy.
MUS. Oh!
'l qu' es per ell...
EN. Si, no crech
que ho sentís. Y per' qui tot

611938

vá bè ?

MUS. Psé !

EN. Que tal la Elvira ?

MUS. Que li dirè ? O jo soch
un tarambana, ó bè ella
ha de sè la mort del noy.

EN. Perqué ?

MUS. Que vol que li digui ?
Per viure en aquells turons
porta massa flochs al cap,
fá la gara gara á tots,
y l' hereu ja sab vosté
que...

EN. Si, que tè massa cor.
Ja li he pintat cops mil
'ls escollos del gran mon
pero ell, tan noble, «no Enrich,
me contesta, hi ha de tot;
bons y dolents,» y com si
s' hi casa, al fí, no es tampoch
prudent matarli la fé
ni las creencias en flor,
no li he dit lo que podria.

MUS. Miri, jo no entench de flors
ni fées, ni res del que ha dit;
pero 'l que faria jo
seria fermhi á trompadas,
que motius en tindrá molts.
Ja veu que fá sols dos dias
que só aquí. Dos n' hi ha hagut prou
per veurer cosas que... vaija,
lo qu' es jo las dich al noy.

EN. Prudencia, Mus.

MUS. D. Enrich...

EN. Deixau per mi.

MUS. Es que jo
encara que vell y tonto,
tot tonto y vell hi veig molt;
y corra aquí un marqueset
que si me 'l topès al bosch.....

EN. Qui 't diu que al veurel á n' ell
tot seguit no 'ls deixi á tots?

MUS. Axís ho hauria de fer;
que n' hi ha aqui cap per sort
que se li pugui igualá?
guapo y rich que ni un milor,
valent ni un llop afamat
y mes que un rey generòs.

Si jo fos dona... malviatje!
si á la fi aqueixa no 'l vol
y 'l fá infelis, que tremolin,
perque 'ls assesino á tots.

EN. L' amor que li tens 't cèga...

MUS. Que m' ha de cegá l' amor!
Lo que 'm crema es que á l' hisenda
cada istiu tot era el noy
y ara, en aquí... ho vól saber?
ni m' ha parlat d' ell tampoch.

EN. No t' ha parlat d' ell?

MUS. Ni aixis.

EN. De veras ho estranyo molt;
al menos per cumpliment
debia ferho.

MUS. Donchs no.

EN. Ell que 'm vá fè dú una rosa
de un jardí que al camp los dos
conrohavan, presumint
que jo arribaria molt
avans.

MUS. Y ara la porta?

(*Enrich senyala que si.*)

Y li dará?

EN. Si; que això
será motiu de entaularli
conversa d' ell, y llavors
sabrè de cert si l' estima.

MUS. A mi 'm vá fè dú del bosch
unas violas que sa mare
se las estimaba molt;
ja vaig dir jo: transpantantlas
será causar 'ls hi la mort,
pero com eran per ella...
Un dia las tiro al foch.

EN. Mus, ets vell; pero que 't diga
permet, que tens molt poch mon.
Ja sabs que jo me l' estimo
com mes estimars no 's pot.

MUS. Es clá, sent germans de llet
no tè res d' estrany això.

EN. Yo he viscut en societat
fins solsament fará dos
anys, que al finir la carrera
vaig aná allí hont la pols
de aquet remolí no arriba
may, y per saber si soch
amich de la casa aquesta,
res ho demostra milló

que al sè aquí, sempre posarhi
ab gran franquesa.

MUS. Hó sè prou.

EN. Y per lo tant, deixam fer,
jo aquí serè 'l seu Mentor,
que aixó de malá y punyadas
no son fruitas de aquet lloch.
Si, aquí 's pèga, aquí 's mata,
aquí 'ls criminals son molts;
pero tu no sabs las armas
que s' emplean al gran mon:
el fingiment, la calumnia,
la falsedad, la traició,
y aixís com el assessí
que tu comprens dòna horror
el mirarlo, aquí, al revès,
'l veus elegant, airós,
tant prompte sòta un abrich
moruno, ple el cap de flors,
com plegat en un carrich
ó en un elegant paltó,
per xo dich, pobre Mus, cálmat,
deixau per mi, que si 's pot
curarlo, no será 'l metje
'l fusell del guarda-bosch.

MUS. Bè, vostés tènen palica,
aixó ja ho sé.

EN. Has dit donchs
que 'l marqués ara ab l' Elvira?...

MUS. Hi tè pendó alt.

EN. Pero
D. Pau...

MUS. Per D. Pau ja hó sé,
l' oncle voldria á n' el noy;
pero com D. Pau per ella
ho sacrificaria tot...
per xo 'l ball qu' avuy 's dòna
es en obsequi del noy
que vá di qu' avuy vindria
'l mes tart; pero ja no
s' hi conta, mes com la gent
estan convidats, no 's pot
torná enderrera ara.

EN. Es clá.

MUS. Y demá 's vá á cassá.

EN. Y tot?

MUS. Y á la tarde á S. Climent,
que hi ha la festa majó.

EN. Llavors s' anirá á l' hisenda
de D. Juan?
MUS. Si; y serán molts.
EN. També deurás vení?
MUS. Si
vè 'l noy, si, si no vé, no.
Y vosté se 'n torna aviat?
EN. Si, no crech que tardi molt.
A mi també com ton amo
'm fá fè 'l viatje l' amor,
pero la meva... es á di
meva, sí es que 'm correspon,
es tan distint de la Elvira
com ho es la nèu del foch.
MUS. Vol creurem? no s' emboliqui
y jo m' hi casat set cops;
pero es per gust de matarlas
á disgustos; si señor.
EN. Mus, n' hi ha moltas de bonas.
MUS. Una: la mare del noy;
cap mes.
EN. Si, es santa dona.
MUS. Per xó el noy li tè un amor
qu' al morí, que ja es velleta,
hi anirá detrás.
EN. Si, es molt
'l carinyo que li tè,
mes tot s' olvida á n' el mon.
MUS. 'L qu' es ell...
(*Ruido d' un carruatje.*)
EN. Un carruatje.
MUS. L' hora del ball es apróp.
EN. Encara n' hi ha per estona.
(*Altre ruido igual. Enrich y Mus miran per la dreta*)
MUS. Un altre. Baixan senyors
y senyoras.—Jo me 'n vaig
á ajudá per dins.
EN. Y jo
á cambiarme aquet traje.
MUS. Bè 's disfresará?
EN. Y donchs!
(*Mus se 'n vá pel fondo, desapareixent per la esquerra y Enrich per la porta de primer terme.*)

ESCENA II.

ELVIRA, ELENA, ALFREDO, ARTURO.

(Elvira y Elena súrten per la dreta del fondo, la primera elegantment vestida, la segona de dominó negre adornat ab guipur; detrás de ella, y de brasset, Arturo ab trage de guardia marina, y Alfredo de societat, pero elegant hasta la ecsageració. Al entrar en escena ellas s'assentan en el sofá y ells parlan apart á la dreta y en primer terme.)

EL. (*A Elena.*)
Com ho heu sabut del suaré?
ELE. Per l' Almirall que ha trobat
á l' Arturo y li ha contat.
Si no es aixó...
EL No vèns? bè.
ELE. Perdona...
EL. Per la primera.
ELE. Ja no hi tornaré may mès.
EL. Bonich; te l' has fet esprès? (*pe 'l dominó.*)
ELE. Cá! entre jo y la cambrera
l' hem fet.
EL. Treutel.
EL. (*Ho fá.*)
Embastat.
milló dit.
EL. 'T cau molt bè;
quin guípur... Es nou?
ELE. No, que...
de un vestit desbaratat.
('S *posan á parlar baix.*)
AL. Que vols que 't digui, la mar
no 'm fá pó, ni llamps, ni vent,
perque sabs que soch valent,
y m' agrada, aixís, lluytar
ab enemichs invisibles.
AR. Potsè allí ja no ho dirias;
al fi t' hi acostumarias
encar que enemichs terribles.
AL. Pero sempre navegant,
de tot lo mon allunyat,
y homes sols, qu' es tan pesat...
'l vestit ja es elegant...
Ah, tú, bè deurás vení
demá á cassá?
AR. Que farè?

AL. Encara tiras tant bè?
AR. Tirá bè? Aixís, així.
Ho practicas molt tu?
AL. Jo?
algun cop per carambola;
pero perqué? Si á pistola
no hi tiro, hi jugo.
AR. Pero
serem molts?
AL. Si, mes de cent;
y veurás, habent cassat,
ballarem á ll envelat
que hi ha fira á San Climent.
No 'n farem pochs de desastres
AR. (*Ab despreci.*)
Ballá ab...
AL. Déixat de rahons
si ara duhen tirabuixons
fins las que venen pollastres!
Hasta 'l mes encopetat
que avans no hi trovava solta,
veurás de quin modo volta
aquell vestit esgayat,
A Paris ningú s' escruch
d' aquells que tenen pesetas,
de frecuentá ab las grisetas
el jardins du Cható ruch.
AR. Y que no hi ha ré ab l' Elvira?
AL. No hi ha d' haber? Mes que may.
AR. Y habenthi ella?
AL. Aixó ray.
AR. M' ha dit l' Ernest Altimira
que 's casa ab un seu cosí,
ab un pagés...
AL. Si, bè 's diu...
pero era l' altre istiu...
Mira, á tu ja t' ho puch dí.
El pagés ha d' arribá
diuhen avuy, y 'l cert es
qu' aquesta nit á las tres
al jardi m' ha de esperá.
AR. Que dius!
AL. Parlém baix; no fos
que 'ns escoltessin; pero
darem un vol pe 'l saló,
que encara es dejorn.

(*Se 'n van enrahonant y desapareixen pe 'l fondo esquerra.*)

ESCENA III.

ELVIRA, ELENA.

EL. Y dós
esplícam, cóntam de alló
que 'm vas dí que 'm contarías
d' un jove.
ELE. Cá! tonterías!
ja no hí ha res ara.
EL. Ah, no?
Pero tu allí estimá!
'M vares dí que hi habia
pagesos sols... que sería,
el que el tronch va deturá!
ELE. Ell es, amo aquest pagés.
Pagés que en sa hermosa cara
res de pagés s' hi repara,
y del vestit poch ho es.
En els balls que varem dá
de cuan en cuan hi venía
enduentsen cada dia
trosos del meu cor.
EL. Ah! ja.
Mes si bè recordo, aqui
vàs dirm que no 't pots casárte.
ELE. Tens el dó de equivocarte;
lo que tan sols 't vaig di:
que per mi vedat estaba
pogué estimá, si algun dia
'l meu amor exijía
qui una prenda presentaba.
EL. Si 't succehis avuy qu' aquí
veig qu' un amor se 't prepara?
ELE. Vá sè demanda d' un pare
en el acte de morí.
EL. Jo respecto 'l teu secret.
ELE. No, el qu' es secret no ho es.
EL. Vaya vaya ab el pagés!
per un rato 'ns ha distrèt!
Y cuan vareu arribá?
ELE. Dimars.
EL. Y avuy habert vista!
ELE. Perdona, estaba tan trista!
EL. Ni 'n tindrías recort ja
si haguèssis vingut; veurás,
no sé 'l teu amor 'l qu' es,

pero avuy aquet pagés
de la memoria et treurás.
No pensis mes qu' ab la festa,
ab lo llum y la ambrosía,
la elegancia y la armonía
y 'ls acordes de l' orquesta:
dels rigodons, vals y Schotis
tal com l' ivern passat feyas,
ab aquell aixám d' abeyas
ab patillas y bigotis;
alli está 'l plaher, l' amor,
y ab confusió reunidas,
tot cuant alegra las vidas,
lo que dóna goig al cor.
No dich que pel temps que 's deu
passá al camp, per no aburrirse,
no 's prengui per divertirse
un hicendat, un hereu.
Jo cada cop que hi he anat
sempre ho hi fet, francament;
m' han fet cada jurament...
de sospirs me 'n han enviat...
mes en cuant la cara fiera
del ivern ens esquivaba,
cada cop me 'ls descuidaba
en un cotxe de primera.
Per xo, Elena, m' ha sorprés
ab tu pensament tan rónich,
senti un amor tant platónich,
inspirat per un pagés.

ELE. 'S coneix que encara tu
no has trobat correspondencia
per 'questa preciosa essencia
que á n' el cor tot mortal dú;
no mirarás si es pagés
si un dia per sort la trobas.

EN. Amiga, son llisons novas
que encara may hi aprés,
y 't dich que si may 'm bull
'l cap com á tu algun dia,
tal amor ofegaría
á n' el mar del meu orgull.
Pero llavors ¿y l' Enrich?
Tothom sab que t' estimaba.

ELE. Avans no 'm desagradaba,
avuy es sols un amich.
Dos vegadas vareig veurel
á l' Ampurdá, y ja per xo

may vaig donarli ocasió
de que 'm parlès.

EN. Y per treurel
del meu costat, cuan á mí
paraulas d' amor 'm deya...

ELE. Que del teu costat te 'l treya?
Elvira!...

EN. Bè, no vuy dí
que ho fessis materialment,
pero halagarte podría.

ELE. Cregas que greu me sabria
tinguesses tal pensament.
Y ara 'm fas pensá en que ahí
'm va dí Donya Esperansa,
no sè que, de una venjansa
que alimentabas per mí.

EN. (L' hi va di.) Jo?... y vas creurer
en mí idea tant villana?
en mí, que una germana
mes que amiga has pogut veure?
M' has ofés!...

ELE. Oh, no, perdona!
pero no diguis may mès
que jo á l' Enrich 't prenguès.

EN. (*Ab burla.*)
Vaya una cosa tant bona!

ELE. No es desperdiciable pas
(*Fulleja l' album.*)
y si evito ara sa vista...

EL. Es per la nova conquista.

ELE. No.

EL. (*Per l' album.*)
Oh! y en aquí 'l trobarás.

ELE. En aquí ray, no m' apura.

EL. (No sab l' odi que li tinch.)
No 'l coneixes? D. Joaquim.

ELE. Si.

EL. Aquell vell tant criatura.
D. Llop.

ELE. Uy! que mal carat!
's vá retratá ab sombrero.
Encara está del bolero
com antes?..

EL. Entusiasmat.
No parla pas de res mes;
si un pare diu de dá á un fill
carrera, respon sencill:
fássil bolero. Si es

desgraciat algú en son art,
al mitj de son desesperó
li diu: 's 'quès fet bolero
no ho pagaria tan car.
Per ell qui tè clá criteri
militar ó aixó ha de sé
y á tot lo mon fá sabé
qu' es parent de la Piteri.

ELE. Pró no 'l veus? mirarlo espanta.
EL. Ja riurem si vè á n' el ball.
La nuvia del Almirall.
ELE. La Berta? que va eleganta!
's casarán?
EL. No hi tinch fé.
ELE. Que no hi es l' Alfredo?
EL. Si,
ja 'l veurem. 'L meu cosí,
quina fatxa.
ELE. (*Sorpresa.*)
'L teu qué?
EL. Elena, que tens? (Ah! já...) (*Comprenent.*)
ELE. Res.
EL. Potsé t' ha recordat
el d' allá?
ELE. Si es vritat.
Es di que es el teu cusí!
EL. (Vaig á donarte tortura.)
Si, y l' hi ha entrat la locura
d' enamorarse de mi.
ELE. (*Disimulant visiblement.*)
Ah!.. os estimeu?
EL. Que yó?.. cá!..
ell á mi si, pero jo
no mes en temps de caló
cuant pujem á l' Ampurdá;
perque qui tinch allavoras
per distreure las vetlladas?
ELE. (Ay! del cor las batalladas!..)

ESCENA IV.

MATEIXAS, ENRICH.

(*Enrich vestit de etiqueta surt pe 'l lloch hont ha entrat avans.*

EN. Als peus de vostés, senyoras.
ELE y EL. (*Sorpresas.*)
Enrich!

EN. (*Sorprés.*)
(L' Elena aquí já?)
EL. (Si haurá arribat en Mariano?)
(*Elena s' aixeca imitantla Elvira.*)
ELE. Un favor ara 't demano;
y es que 'm permetis aná
en busca de las Cubi;
se que han vingut.
EN. Si molesto,
pot torná á ocupá aquet puesto.
ELE. No.
EN. (Sempre fugint de mí.)
ELE. Li beso la má.
EN. (*Inclinantse.*)
Senyora ...
EL. (*Per Elena.*)
(Oh! si puch, haig de sè cruel!)
(Elvira acompanya á Elena hasta la galeria. Al arribar allí parlan baix per donar lloch al monólech de Enrich luego es besan, y Elena desapareix per la esquerra.)
ELE. (L' estima! Reina del cel!)
EN. (Plora, pobre cor, ah! plora!
plora, que també plorá
déu el que aquí avuy m' envia,
que si es gran la pena mia,
molt mes la d' ell ho será.
(*Ab molta amargura.*)
Pero que no vengui el front
lo que aquí dins passa ara, (*Senyala 'l cor.*)
que si 'l cor es meu, la cara
la tenim llogada al mon.
EL. (Aquet amor 'm dará
segur camí per venjarme.
Ara convè prepararme
per lo que aquet 'm dirá.)
(*Cambiant completament de entonació.*)
Con que ha vingut de Girona?
qui s' ho habia de pensá?
's gosa per l' Ampurdá!
No anyoraba Barcelona?
(*Li senyala que prengui assiento en una cadira, y ella se senta en el sofá.*)
Fá tant temps que no l' hi vist
y m' hi vaig ficsá tant poch,
que no 'm recordo de 'n lloch.
EN. (No 'm parla d' ell.)
EL. Está trist?

EN. No, no 'm canso de mirá
la seva rara bellesa.
EL. Adulant ja? se 's estesa
tal costum per l' Ampurdá?
EN. Difícil es ab malicia
allí com aquí trobarla,
cuan es un amich qui parla,
no s' adula, 's fá justicia.
EL. No vull entrá ab altercat
que ab rahó fora vensuda;
com podria sens ajuda
lutxá ab tan sabi abogat?
EN. Ara soch jo qui ab malicia
adulant podrè trobarla.
EL. Cuan es un amich qui parla,
no s' adula; es fá justicia.
EN. Oportuna es la sentencia.
EL. Pero per lo plágio, falsa.
EN. Yo no sè qui mes punts calsa
dels dos, en jurisprudencia;
bon diputat en tindría
'l gobern; vol que li allegui
recomendacions?
EL. No ho cregui,
fóra de la minoría.
EN. Neboda de D. Eligio
la oposició tè per norma?
EL. No admetó mes qu' una forma
de gobern: el gorro frigio.
EN. Que diu!
EL. Que l' ánima plora
de veure que no 'ns es dable,
de que en el sigle del cable
y de la locomotora,
poguem tení, ab tant just dret,
altres goberns mes decents,
dels que teniam en temps
d' en Pere del Punyalet.
EN. Vosté gosa fent agravis
á una situació....
EL. Raquítica.
EN. No fassi jugá ab política
los seus purpurinos llabis.
Será millò que ho deixem.
EL. Tem entaulá aquet judici?
EN. L' hi demano un armistici,
altre rato hi tornarem.
Sab que vinch del Ampurdá,

y allí, en sa planura estensa,
un desterrat suspirs llensa,
ignoro ja 'l temps que fá;
y si molts en porta aquí
en sos plechs la tramontana,
recorra el ponent la plana.
sens durne un tant sols allí...

EL. Poetich el desterrat
está; y allí en la enramada,
no hi ha una dama encantada
y un caball blanch preparat?

EN. (*Sorprés.*)
Elvira!...

EL. Y com se diu
aquest amante platónich?

EN. (Que voldrá dí aquet tó irónich?)

EL. Ah, ja, ja, ja!

EN. Y riu!

EL. No s' enfadi, vagi dihent.

EN. Per mi es cosa terminada.

EL. Ja veu?... per xo no m' agrada
tractá ab joves de talent.
Mon cosí també es igual;
sempre trist; tot l' impréssiona,
lo vol d' una papallona,
lo brunziment del mestral,
lo bronch y fatídich crit
del corp que crusa la plana,
lo remor d' una campana
senyalant la mitja nit.
En fi, cosas que fan riure;
y que 'l curs del gosá traben
sábis que 'l sabé no saben
del modo de sebre viure;
que de la vida en lo ivern
trepítjan la neu primera,
buscant una primavera,
perduda en son curs etern.

EN. Ditxós de qui de passada
de son curs no se 'n adona,
que son las flors qu' ella dóna
d' una olor envenenada.

EL. Yo que 'm trobo en son istiu,
aspiro ab gust son olor.

EN. Es lo foch gran destructor
y la salamándria hi viu;
també lo hálit tropical
que á la palmera amamanta,

mata l' europea planta
que 's trasplanta en son erial;
y si bè la palma allí
al aire las pencas llensa,
vosté, y qui com vosté pensa,
s' aclimata també aqui;
es per éll viure en ciutat,
sino un veneno, un narcótich;
la palmera es fruit del trópich;
vosté es fruit de societat.

EL. Pero aquet amich, qui es?
no comprench...

EN. (*Ironich.*) Oh! no es estrany;
com no l' ha vist ja fá un any,
qu' ara no hi caigui es comprès;
á mes, no es jove social,
sempre trist, tot l' impressiona,
lo vol d' una papallona,
lo brunziment del mestral,
lo bronch y fatidich crit
del corp que crusa la plana,
lo remor d' una campana
senyalant la mitja nit;
en fi, cosas que fan riure
y que al curs del plaher traben,
es un d' aquells que no saben
el modo de saber viure;
(*Cambiant el tono d' ironich á grave.*)
un dels que del sigle en mengua
sentiments tènen al cor,
y que guardan fins la mort
los juraments de sa llengua;
que en son retiro pairal
ab lo gran mon no han fet pacte,
y encara no han vist cap acte
de la comedia social.

EL. Vamos, en Mariano...

EN. Si;
en Mariano que sufreix
per qui per res ho mereix.

EL. Y li ha dit el meu cosí?

EN. Com el sufriment li tronxa
el cor, aviat es comprés.

EL. Enrich, 'l meu cosí no es
la meva mitja taronja.
Per molt qu' ho vulga 'l papá,
son plan tè que plegar velas,
Som els dos, dos paralelas

que may ens pudrem trobá.
Del boig luxo en las onadas
hont ell, filosofh s' hi ofega,
la meva nau hi navega
ab sas lonas desplegadas;
per so pot estar segur
de que amor no ha de lograr,
qu' es ell la estrella polar
y jo las taças del Sur.

EN. Y perque allavors vosté
dòna aliment á la flama?
sí avuy 'l seu cor no l' ama,
perque no li diu? perqué?

EL. Perque no vuy del papá
faltar á la obediencia;
vol que m' hi casi ? paciencia,
que m' hi casi logrará;
pero 'ls sentiments s' embrutan
si á la forsa 's fan cedí,
si 's casa ab mí, podrá dí:
«ave, morituri te salutan.»

EN. (*Sorprés.*)
Oh! (*Ruido de veus y riallas.*)

EL. Sento ruido. (*Aixecantse.*)

EN. 'M faig cárrech
de sas rahons, que válen poch,
y pues qu' encara hi ha lloch,
'm vá doná aquest encárrech. (*Li dona la rosa*)

EL. No la retxasso.

EN. Es costum.

EL. No sè perque...

EN. No 'm retracto;
es costum, y al seu contacto,
aviat perdrá 'l perfum.

(*Mentres Enrich se 'n vá pel sombrero, surten per hont han entrat abans Arturo y Alfredo.*)

ESCENA V.

MATEIXOS, ALFREDO, ARTURO, luego MARIANO.

EN. (Yo que habia pensat sens pena
unirme á un ente tant rarol)
(*Anant pel sombrero.*)

EL. (Del amor primer repàro
que l' ha curat bè la Elena.
Y venjarme no he pogut
encara...)

EN. Al peus de vosté.
AL. (*A Elvira.*)
Anem pe 'l trage.
EL. Está bè.
EN. (Ni tan sols m' han conegut.)
(Surt Mariano fondo dreta, vestit com los joves richs del camp: americana elegant, hongo lo mateix, pantalon de moda, y sobre-todo al bras, 's detura al veure 'l grupo que hi ha en escena.)
AL. (*A Elvira per la rosa.*)
Te l' han regalada?
EL. Si.
AL. (*Rient.*)
La vuy.
EL. No.
AL. Te la pendrè.
(*Li pren la rosa que cau desfullada.*)
MA. Que miro! ah!
EL. Ell!... aquí!
AL. (*Sorprés y mirant á Mariano.*) Que?
(*Enrich que arribat hont se troba en Mariano, li agafa la má.*)
MA. Ho endevino tot.
EN. Aquí...
MA. Déixam !..
(*Enrich desapareix y Mariano s' adelanta pausadament.*)
EL. (En mala ocasió ha arribat.)
AL. Elvira, adeu.
(*Al passar prop de Mariano.*)
(Será ell?) (*Saludantlo.*)
Molt senyor meu.
(*Mariano contesta ab un moviment de cap.*)
AR. (*Sorprés.*)
(Ell aquí?.. (*Fingint no conexel.*)
MA. (*Sorprés.*)
L' Arturo! Oh!..
(*Alfredo y Arturo desapareixen pel fondo dreta.*)

ESCENA VI.

MARIANO, ELVIRA.

MA. (Adios ilusió encisera
qu' eras 'l goig de ma vida!)
EL. (Calculém una fugida

en aquet compás d' espera.)

MA. Als peus de vosté, senyora.

EL. (*Irónica gravedad.*)
Li beso la má.

MA. Elvireta!

EL. Ab forma tal de etiqueta,
altra forma just no fora.

MA. Forma es que fa valedera
y en preu ben reduhit pagada,
aquesta flor trepitjada
de mon amor missatjera.

EL. Qué val la flor despues de
arribada al seu paratje?
si está en lo cor lo missatje,
deixi en terra 'l missatjer.

MA. Tal esplicació...

EL. L' enuig
desterri, cuan una joya
un jove dòna á una noya
fá gaire cas del estuig?
A son lloch fa colocada,
queda á cualsevol paratje
lo emballutat embalatje
com aquesta flor rosada.

MA. Si á mans de vosté s' haguès
marxitat aquesta rosa,
podria creure...

EL. Altre cosa?
Pues totalment al revès.
Yo 'l deixarè convensut
en ocasió mes propicia,
Vaig á portá la noticia
al papá de que ha vingut.
Entre tant fassi memoria
que aqui no es á l' Ampurdá,
que á voltas li semblará
un infern lo que es la gloria,
amor lo qu' es sols desdeny,
desdenys que serán enganys
y cuan fassi ja uns cuants anys
que 'l seu bon críteri ó seny
d' aquet gran mon al rumor
lo pensar d' ara li anúlia,
y en mil cuentos de tertulia
siga víctima ó factor,
que no s' apurí, que mati
aquet génit que no anima,
y que en fi, en aquet clima

cap y al últim s' aclimatá,
sabrá, encara que 'm sab greu
usá una vulgaritat,
que 'l qu' es aquí en societat
qui mes mira, menos veu.
(*Saluda y se 'n vá per la porta del primer terme (esquerra.)*)
(Arrepleguem municions,
que la lutja será forta.)

ESCENA VII.

MARIANO, luego D. PAU.

MA. Crech que per aquella porta
es marxan mas ilusions.
M' ha dit que aquí en societat
qui mes mira menos veu...
Llavors será cert, Deu meu,
lo que l' Enrich m' ha contat!
Llavoras lo que 'l cor sent,
aquesta fé é idolatría,
pot cambiarse ab agonía?
Oh, si, si! 'l cor ho pressent;
aquell jove que hi parlaba,
ella mirantlo amorosa,
als seus peus aquesta rosa
per sa planta trepitjada..:
M' ha dit que deixès l' enuig,
que cuan regala nna joya
algun jove á alguna noya,
poch cas ne fá del estuig.
Pero ha anyadit qu' eixa flor
res ne val, y son sas fullas
trepitjadas, las despullas
de la sávia del meu cor. (*Pausa.*)
Pero ella 'm vá jurá
etern amor ara un any...
Oh! no es possible un engany!
Jo la vaig veure plorá,
jo la estimo, son amor
es necessari á ma vida;
no m' enganyará, es mentida,
calla, calla, malehit cor.
Si desconfías, perqué
tóta ta sávia li dabas?
perque per ella 'm robabas
lo que may mes trobarè? (*Pausa.*)

Si tindrá rahó de que mati
aquet génit que no anima,
y que en aquet actual clima
cap y al ultim m' aclimati,.....
y si admeto la sentencia
que sa hermosa boca falla,
no pot ser que en la batalla
perdí la fé y la ecsistencia?
Voldria arreglar l' esguerro
y mon amor poder torsa,
y sento una estranya forsa
que 'm subjecta ab má de ferro.

(*Surt D. Pau per la primera porta.*)

Oncle...

PAU. (*Dantli la má.*)
Sabs que estich queixós
y que m' acabas d' ofendrer?

MA. Oncle, jo no puch comprendre...

PAU. No 't feya á fé tant gelós;
ara Elvira m' ho ha esplicat
y per celos t' ho perdono,
pero 't feya, t' ho abono,
d' un talent mes despejat.
A mes de tot, que jo sè
que t' estima.

MA. No sè ara...

PAU. Que s' escapa als ulls d' un pare?

MA. Y á n' als de qui estima... qué?

PAU. El Marqués es un amich,
y éixa per tu negra escena,
està de ignocencia plena.

MA. Pero oncle...

PAU. Jo t' ho dich.
Hagueras volgut per sort
que á devant de l' altra gent,
et demostrès al moment
las sensacions del seu cor?

MA. Pero aquesta flo esfullada...

PAU. El demostra clarament
la passió que per tú sent.
Senyal que no li ha dada.
¿Y que no ha comés desfalco
de agrahiment al marqués,
al que per tot ab ella es;
al ball, al passeig, al palco,
al que li penja l' abrich
donanne á altres mil enveija,
al que sempre galateija

á la filla y al amich...!
Ara t' han sorprés de cop
costums diferents d' allí.
Mariano, per viure aquí
s' ha de sè un xich filosóph.
El teu pensament confon
fets que la societat dòma,
l' amor, la passió, es del home.
El galanteig es del mon.

MA. Galanteig!... Tupida capa
que 'l talè del mon fabrica,
y ab sa tela hermosa y rica
la mes vil intenció tapa.
Galanteig!... primer capítol
d' historias mil que á res vènen,
'pro qu' entre ellas n' hi ha que tenen
escrit ab sanch lo seu títol;
arma que 'l seductor templa
de segura retirada,
y que donsella y casada
son tall sens temor contempla,
pero que arrenca cuant troba
de débil en son cruel xoque;
horrible pedra de toque
hont la virtut hi está á proba.

PAU. Vaja, estàs preocupat,
y no mes dius tonterias.
Ja veurás d' aquí uns cuants dias.

MA. Ojalá que fòs vritat.

PAU. Mariano, confia en mi
y ja que 't deixas convensa,
á las deu 'l ball comensa
y aviat 's farán sentí.
Allí entre el llum y ambrosia,
orquesta, sedas y galas,
estèn el amor sas alas,
treballa la fantasía
detèn per un sol moment
tas ideas rutinarias,
fantasmas imaginarias
dé aquet cambi d' element.

MA. Hi vaig donchs.

PAU. (*Dantli la má.*)
Adios. Profit
't dará la meva guia.

MA. Hasta després.
(*Mariano se 'n vá pe 'l fondo esquerra.*)

PAU, Ho voldria,

sería un brillant partit.

ESCENA VIII.

D. PAU, ELVIRA.

EL. Papá!
PAU. Ja l' hi convensut.
EL. (*Fredament.*)
De veras?
PAU. T' estima molt,
y féslo felís, Elvira,
si es que donarme gust vols.
EL. Ja sabs que soch obedienta.
PAU. Y aixís será á gust de tots.
No 't vesteixes?
EL. Al moment.
PAU. Donchs jo vaig á doná un vol
per la sala, per si está
colocat ab regla tot.
Adios.
(*Se 'n vá per la galería, part esquerra*)
EL. Hasta luego.—Animo!
qu' ara tinch bona ocasió
de venjarme de la Elena,
y fins fer odiòs son nom
de l' Enrich, que tant l' estima.
Veyentlos aquí á tots dos
sols, y la sala deserta,
prompte la murmuració
farà de la meva amiga
un dels blancos del gran mon.
Ah! Elena.... veurè si estimas
al meu nuvi, y si acás no
has mentit, demá ab despreci
's pronunciará 'l teu nom.
(*Acosta una cadira á la tauleta y 's posa á escríurer*)
Estrafem un xich la lletra,
que me la coneixen tots. (*Llegint y escribint.*)
Elena, al romprer la orquesta,
desert quedará 'l saló;
lí espero, y si no acut,
creurè que amarme no vol.
L' estima y no faltará.
Trage negre, dominó.
Diuhen qu' es el que ha escullit,
firmo: Mariano, y cloch.
Ara l' altre á n' ell.... Oh! aquet
volará veyent mon nom.

«Mariano, al rompre l' orquesta
l' esperarè á n' el saló;
será desért, y en allí,
lluny de la vista del mon,
sabrá si Elvíra l' estima.
Trage negre, dominó.»
Firmo..,. Elvira... ja está.
(*Toca un timbre y surt un criat.*)
Joan,
busca á n' en Magí per tot,
y que las fassi en seguida
á mans... A totas hi há 'ls noms.
No diguis qui te las dóna.
Buscarás á Leonor
la cambrera, y li darás
dos trages per mí, un dels dos
de gitana, l' altre.... l' altre....
l' altre pot ser cualsevol. (*Se 'n vá 'l criat.*)
Ja estém frente á frente, Elena,
com hem estat altres cops;
á tu que ja t' anomenan
rival meva á n' els salons;
si altres motius no tinguès
per aplastarte, aquet sol
bastaria.... vull sè sola
la adulació de tothom.
(*Se 'n vá per la porta del primer terme.*)

ESCENA IX.

ALFREDO, ARTURO, ALMIRALL, ENRICH, y altres Joves que no parlan: luego D. LLOP.

(Se sent aquell ruido peculiar de un ball de màscaras y es veuhen atravessar la galería de esquerra á dreta multitut de ellas; algunas baijan al saló. Alfredo de Mefistófeles. Arturo y Almirall ad trajes richs y espasas, Enrich de dominó. S' adelantan al primer terme y 's treuhen las caretas. Grupos que esbroncan en la galeria, molta animació.)

ALF. (*A Enrich.*)
Donchs, no 't 'vía conegut.
EN. De veras?
AR. Ni jo, formal.
Al veure aquí aquell subjecte....
EN. 'L coneixias?
ALF. Es clá,

si li vá salvá la vida.

AR. Vá aturá 'l tronch desbocat.

ALF. Jo n' hi aturat tres ó cuatre;
aixó cualsevol ho fá.

EN. Lo qu' es de sanch freda en tè.

AR. 'L coneíxes?

EN. Fá molts anys.

AR. Jo li dech la vida.... douchs
á pesar d' aixo' no 'm faig
ab gent de tant baixa esfèra.

EN. Arturo!

ALF. Ben dit.

AR. Será
tot lo que vulguis, Enrich.

ALF. Ves á Paris y veurás
si alternan allí ab pajesos
els joves de societat.

EN. Ab un mès que sígui aquí,
casi os puch profetisá
que será 'l rey dels salons
y os deixará tan avall,
que sí molt avuy hos miran,
no hos veurá ningú demá.

(Tots 's posen á riure.)

Bè, aneu rient.

ALF. Pero home,
si dius aquets disbarats...

ALM. Un pagés...

AR. Un camalluhent...

ALF. Eclipsarnos.... Ah!

TOTS. Ja, ja!

EN. *(A Alfredo.)*
Es di que no mes ets tú
'l que llueixes? l' elegant
per escelencia?

ALF. Qui? Yo?
Ay que 'n vas d' equivocat!
També estich donat de baixa.

EN. Tú?

ALF. Si, home' 'm vaig gastant.
Ja 'm vesteixo com los altres.
Ho aguessis dit ara un any,
llavorans cuant viatjaba...
Eh, Arturo? no, Almirall?
Que de truenos, que parrandas,
desafíos?... ay, ay, ay!
Escándols?... uy, uy, uy, uy!
A n' els estats alemans

'm deyan 'l linchs tun ser;
á Londres: Nice fentlemen
á Paris Le gran Lion,
en aquí tothom ho sab,
'l pollo, 'l tranquil, 'l felis...
Allavoras...: eh, Almirall?
Ara soch las Tullerias,
la Bourse, el Palais royal,
la columna de Vendome
monuments arruinats;
y si no fos pe 'ls amichs
á quí aprecio, faria anys
que un dia de massa esplin
m' haguera suicidat. (*Tots riuhen.*)

ALM. Pero senyors, y que 'l creuhen?

ALF. Jo no 'm puch desafiá
perque á tots els destarota
la meva sanch freda gran.
Sabeu que la mar no 'm proba?
donchs habenthi temporal,
haig d' aná al moll y embarcarme;
no sè, no me 'n puch está.
Vaig cada nit á l' Ensanxe,
y encara que m' ha costat
vuit rellotjes y cent duros,
por xo cada nit hi vaig.
Hi goso, no sè que dirvos.

AR. Oh, molt!

EN. Es un gosá gran.

(*Se sent la veu de D. Llop que diu los dos primers versos dins y luegó surt molt depresa per la galeria dreta. Vá de societat.*)

LLO. (*Dins.*)
Es á dí que no 'm coneixen?
tira allá, deixam passá.

TOTS. Es D. Llop.

(*Alfredo ho diu ab marcat disgust: 'ls demés alegres.*)

EN. (Vaya quin altra.)
El que té ficat al cap
'l bolero.

LLO. (*Sortin furiós.*)
Ab una casa
no 's deu mudá de criats
sense dá avís als amichs.
(*Al arrivar en escena pren carquiñolis d' una safata de un criat que va cap al foro.*)
Es el modo d' evitá

disgustos que sempre á un
li fan encendre la sanch.

(*Alguns joves s' ajuntan al grupo.*)

(A *Alfredo.*)

Si senyor, son carquinyolis.
Que vol? que mira? que hi há?
com s' ha vestit 'l ximplet!
Ah, senyors, que Deu los guart...
no sè si ho había dit.
Per mi poden continuá.
Pero no, no continuin,
diguin 'm primè hont es D. Pau.

(A *Alfredo que parla baix á* Arturo.)

Si senyó, si, á vosté
no l' hi pogut veure may;
'm carrega, si, 'm carrega,
no hi puch fer mes, au revoír

(*Se 'n vá per la porta del segon terme.*)

AR. Aixó es un molí de vent.
EN. Vaig á veure 'l que fará. (*Vá detrás.*)
ALF. Sabs lo qu' es? molt ordinari,
y si no fòs per la edat
ja ni cantaria cuatre.
ALM. Pero home, qui 'n fá cas?

(*Ruido de veus dintre. Tots miran cap á la porta del segon terme y riuhen.*)

AR. Ja ha arribat á la sala.
ALF. La quietut s' ha acabat.
Ara 's bralla ab Donya Rosa.
ALM. Oh!... mireu quins accionats!
AR. Ella s' aíxeca enfadada,
torna l' Enrich, á veyam.

ESCENA X.

MATEIXOS, D. LLOP.

ALF. Mireusel, ell també vè.
LLO. (*Dins, furiós.*)
Tè molt poca educacio! (*Sortint.*)
Atrevirse á dir que jo
'm pinto!
AR. Bé, y que hi vol fer?
LLO. Sino que no es anecso
el valor en una dona....
EN. Pero escolti....
LLO. Si enrahona,
pot dá gracias al seu secso.

Y tot perque l' hi he dit,
ab modos, al revès d' ella,
que 's tornaba lletja y vella.
Senyors, si ho 'guessen sentit!
Que 'l bigoti algú me 'l deixa
perque 'ls cabells son mes clárs,
cuant 'l porto sòta 'l nas
desde 'l dia que vaig néixe.

AR. Sí qu' es massa dí.

LLO. Y aixó.
que 'm déu molt, y no ecsagero,
no fòra 'l seu fill bolero
si no ho haguès volgut jo.

EN. Deíxiu corre.

ALM. Es cosa simple.

LLO. No esbravarme 'm dòna apuros.
Donaria cuatre duros
que m' ho haguès dit aquet ximple.
(Dirigintse á Alfredo.)

ALF. Aixó no es pot aguantar.

LLO. Y qu' hagí de quedá així!
No es aquí 'l seu home?

ALM. Si.

LLO. Donchs 'l vaig á desafiá.
(Se 'n vá cap á la galeria.)

AR. Ay pobre senyor Fortuny!
(Alguns máscaras l' aturan, pero ell segueix endevant.)

LLO. Vaja.... no estich per rahons.
(Una máscara agafa pe 'l bras á Enrich y se l' en dú.)

ALM. Conquista tenim, minyons.

LLO. Os clavarè un cop de puny.
(A las máscaras que l' esbroncan.)

ESCENA XI.

MATEIXOS, ELVIRA.

EL. *(Vestida de gitana y ab careta. Entra saltant.)*
La bona ventura.

TOTS. Oh!
(Set ó vuit máscaras s' ajuntan ab Alfredo y altres al veurer la gitana.)

ALF. Hermosa gitana!

EN. Qui vol que li diga
la bona ventura?
(Tots la rodeixan.)
Jo tot ho endevino,

jo tinch el destino
marcat en las ratllas
de totas las mans;
son signos segueixo,
en ells jo llegeixo
l' historia futura
de la eternitat.

TOTS. A mí, á mí, á mí!

EL. Jo vaig tras los rastros
dels platejats astros,
y els meus sortilegis
jamay han mentit.
Jo sè ab ciencia estranya
qui estima, qui enganya,
la bona ó la mala
ventura jo dich.

TOTS. A mí, á mí, á mí.

EL. Las pagas, las pagas.

(*Tots volen darli diners.*)

TOTS. Aquí están, aquí están.

ALM. Jo primer.

EL. Vinga la bossa.

('*L porta apart.*)

Escolta. (*Li agafa la ma.*)

ALM. Preciosa má!

EL. Al rompre 'l ball hi haurá aqui
una pareja apartada,
't convè saber qui es
sino 'l seductor, la dama,
que moltas pintan amors
y á n' els cándidos la clavan.

ALM. Que voldrá di? que será?...

(*Queda un rato meditant y luego 's confon ab las demés máscaras*)

TOTS. Y á mi?

EL. Primè vè la paga.

(*Arturo li dóna una bosa y 'l porta apart.*)

Escolta. Al romprer el ball,
torna á veni á aquesta sala,
que allavorans hi haurá
una pareja apartada;
't convè saber qui es,
sino 'l seductor, la dama,
que á vegadas l' honra fuig
si de la honra no se 's guarda.

(*Igual fá que Almirall.*)

AR. (Que voldrá dir?)

TOTS. A mí, á mí.

EL. Aquet pelotòn toca ara,
y com que sou tots plegats,
os rellevo de la paga.
(Romp la orquesta y tots s' en van, menos el grupo que escolta á Elvira.)
Escolteu, ja romp el ball;
veniu luego á aquesta sala,
que allavorans hi haurá
una pareja apartada;
os convè saber qui es,
sino 'l seductór, la dama,
que será 'l milló del ball
el desenllás d' aquet drama.
(Se 'n và la gitana corrent y detrás tots los demés, deixant la sala completament deserta. La música seguirà fins que 'l teló sigui abaix, molt piano.)

ESCENA XII.

MARIANO, ELENA, luego ELVIRA, ARTURO, ALMIRALL, ALFREDO y Màscaras.

(Mariano surt recelós per la escala de la dreta ab dominó negre y careta, Elena de dominó y careta, per la porta del primer terme. Surt cuan Mariano ha dit los primers versos.)

MA. No veig ningú... No puch creure
ditxa tal... aquí la carta
m' ha senyalat.

ELE. *(Surt)*
Ah! ningú!...
'l temor mon pit embarga!

MA. *(Veyentla y adelantant.)*
Que miro!

ELE. Ah! es allí!
Mariano!
('S *quedan á la part esquerra devant 'l sofá.*)

MA. Oh! gracias, gracias!
Jo vil, que de son amor
m' hi atrevit á duptarne!

ELE. Ah! pero aquesta entrevista
á aquesta apartada sala...
á l' hora del ball... si algú...

MA. No tingui po, no, tots ballan.
Lo qu' ara sento dech dirli:
lo que pensa la meva ánima.

ELE. Ah!

MA. Vosté es tota ma ditxa.

Sense vosté tot me falta.

ELE. Qui ha originat tal cambi?

MA. Ma conciencia estraviada,
que el valor no comprenia
de sas fogosas miradas.

ELE. Mariano!

MA. Oh! aquet accent
que la emoció mitj embarga,
es lo mateix que en lo camp
m' omplia 'l cor d' esperansa.

ELE. (*Mirant per tot recelosa.*)
Ay, tinch po!

MA. Perquè d' amor
no pronuncia una paraula?
No sent vosté com jo sento
al cor dolsas batalladas?
no sent com se refundeixen
en una sola, duas ánimas?
No li sembla aquesta nit,
dolsa, poética, mágica,
com lo sómnit d' una verge,
com una creació fantástica?
(*Agafanli la ma ab molt amor.*)
Díguim un cop que m' estima
que sent lo que jo sento ara,
y sabrè si es cosa certa
que la felicitat mata.

ELE. No, Mariano, no, no es cert,
que á serho, no podría ara
respondre.

MA. Ah!

ELE. Pues que á mí
la ditxa mon pit embarga.
Com vosté sent, també sento
al cor dolsas batalladas,
y sento que 's refundeixen
en una sola, duas ánimas.
També 'm sembla aquesta nit,
dolsa, poética, mágica,
mon primer sómnit de verge,
fill d' una creació fantástica.

MA. Oh! si, sí...

ELE. Mon cor l' estima,
sento lo que sent vosté ara,
y esclamo al mirarme viva:
la felicitat no mata.

(Surt Alfredo y 's coloca á la dreta del foro, señyalantlos ab el dit, com en el final del tercer

acte del Faust.)

MA. Gracias, Elvira meva!

ELE. (*Sorpresa.*)
(Elvira!)
(*Vol fugir y Mariano l' agafa d' un bras.*)

MA. (*Sorprés.*)
Que!

ELE. (Desgraciada!
m' han enganyat!)

MA. (No es Elvira!
m' han burlat!)
(*Alfredo fá la riallada del Faust seguint senyalantlos. Ells es giran sorpresos.*)

ELE. Ah!

ELV. 'Ls que s' amagan.
(*Surten per la esquerra, guiats per la gitana,* Almirall, Arturo *y deu ó dotse joves mes.*)

ELE. (*Aterrada.*)
Gent! (*Mariano cubreix á Elena ab el seu cos.*)

MA. No temi, senyora. (*Ab molta dignitat.*)
Podría sabé á qui demanan?

AR. Qui es aquesta senyora?

ELE. (Als ulls del mon deshonrada!

MA. Ni á n' als meus, per vida mia,
avuy ho será la dama.)

AL. Qui es aquesta senyora?
(*Alfredo vá per detrás y 's posa prop de Elena sens repararho en Mariano.*)

MA. Y qué li importa al canalla?

AL. Canalla!...

MA. Que altre nom tè
el qué emprén semblants hassanyas?

AR. La volem veurer.
(*Moviment de terror en Elena.*)

MA. No temi;
la honra qué aquet bras guarda,
no la tocará lo alé
d' aquesta vana comparsa.

EL. (*Veyent que 'ls domina.*)
(Y m' escaparà!...)
(*Al oido d' Almirall.*) Es la Berta.

AL. Qu' escolto!

EL. (*Al de Arturo.*)
Es ta germana.

AL. (*Trayent la espassa.*)
Ella ó la vida!

AR. La seva vida ó la cara! (*Trayentla també.*)

MA. No m' intimidan los crits

ni las brillantas espasas,
que cuan honras es defensan
la sort en depara d' altres.

(En pren una de la panoplia.)

ELE. (La honra, Deu meu, la honra!)

ALF. Mireula.

(Alfredo treu de una esgarrapada la careta à Elena que 's tapa la cara ab las mans; pero à la esclamació de Elena 's treu la seva Mariano y l' hi posa. Alfredo 's torna à reunir al grupo, Ningú ha pogut veure la cara à Elena. Gran rapidés en el joch de las caretas.)

ELE. Ah!

MA. Miserable!

TOTS. *(Reculant dominats.)*
El pagés!...

MA. *(Senyalant la porta del primer terme á Elena.)*
Aquella porta..
dòna á n' els salons entrada.

(Elena desapareix per ella y tots volen seguirla.)

Alto aquí.

AL. Hem de seguirla.

AR. Jo també.

MA. *(Posantse en guardia.)*
Si algú adelanta
un pas, en aquet salò
las canyas es tornan llansas.

(Queda ab ademan amenassador defensant la retirada de Elena y dominantlos á tots.)

FI DEL PRIMER ACTE.

ACTE SEGON.

Al fondo, montanyas. A ambas parts del escenari arboleda. A la esquerra y en primer terme un arbre ab una pedra al peu que serveix per assiento. A la dreta y en segon termet un altre arbre bastant corpulent, per 'l centro enramada y herba grossa y menuda. Al aixecarse 'l teló estará Mariano al mitj de la escena dret y ab la escopeta preparada com están los cassadors de parada. De prompte se sent el peculiar crit dels gossos que han aixecat una pessa, y alguns disparos lluny, pero creixent y á intérvalos; al primer disparo fá Mariano un moviment de prepararse. Mariano vesteix un traje de cassa molt elegant.

ESCENA I.

MARIANO, ENRICH.

EN. (*dins.*)
Ojo, Mariano, que vè.
VEUS. Are va, are vá ara vá.
EN. (*dins.*)
Del clot surt ara. (*dispara.*)
MA. L' has morta?
EN. (*dins.*) No;
ara atravessa 'l torrent.
MA. (*apuntant.*)
Ja la veig.
EN. Entra á n' el bosch,
no la tocarás. (*Mariano dispara.*)
Oh! bravo!
MA. Ha caigut, eh?
EN. Com un plom. (*Els gossos lladran.*)
Pórtala merla... ah ja ja!
aquí 't dich, aquí Colom...
ja la baixo...
(*Surt Enrich ab la escopeta al coll y una llebra á la má, per la dreta.*)
Que bon tiro!

MA. Tè 'l cap partit.
EN. Sabs qu' es molt?
No t' hí vist errá cap tret.
MA. Aixó son dias de sort.
Que tenim molt lluny el poble?
EN. Al cant d' un gall.
MA. Tant aprop?
EN. Mira, desde aqui pots veurel
á vista d' aucell.
MA. Que hermòs!
es descubreix tot lo plá.
EN. Magnífich! Sabs que fá bó
vist desde aquí l' envelát?
com resaltan els colors!
á la tarde hi ballarém.
Ah! carreguèm. (*ho fan.*)
MA. Si, no fos
que passès alguna cosa
mentres fessim els badóchs.
EN. Sembla bona arma.
MA. Molt fina;
d' Eíbar.
EN. Ho conech prou. (*pausa.*)
Are podrem parlá un rato,
que si vè algo, 'ls hudolls
dels gosos, ens marcarán
que cada hú torni al seu lloch.
Crech que 'm tèns per un amich?
MA. Y 'm disgustaria molt
que pensessis d' altre modo.
Si germans de fet no som,
ab la seva sanch la mare
vá alimentarns á tots dos.
Pero cambiem de conversa.
Podrías dirme 'l que fóu
el misteri de ahí vespre?
Ili hagut diversas verssions,
y vá ser tot tan estrany
que se 'n van admirá tots.
Es van fé molts comentaris,
resultant d' aixó tant sols
l' haberte fèt tu de moda.
MA. De moda?
EN. Sí, en aquí hont som,
el que com tú ahí vespre
dòna un escandol ahont
hi hagi una honra escarnida,
ó qué jugui 'l tot pel tot

ab una casada, ó 'l que
sigui 'l ludibri de un nom,
es fá de moda, Mariano,
no hi reparis.

MA. Oh! que horror!

EN. Y ningú aquell misteri
ha comprés.

MA. Ni jo tampoch;
y sino qu' ab la sèva honra
no hi juga ningú, tant sols
creuría que aquell escandol
que 'm van fé moure no fòs
per divertirs' una mica
ab el pária del gran mon.

EN. No sè..

MA. Vaig rebre un billet
donantme cita al salò.

EN. Y de quí era?

MA. Ja puch dirt' ho
á n' á tu y á mes que no
era qui l' escribia
la que vá vení y tampoch
mirant milló are la lletra,
ni del que firma tan sols.

EN. Y l' ha firmaba?

MA. L' Elvira.

EN. (*Sorprès.*)
La Elvira?

MA. Que vols di?

EN. Oh!
que vuy di? te la vá dá
en Magí?

MA. Si; pero com
sabs tu que...

EN. Perque vaig veurer
á n' en Joan als corredors
darni una...Y qui va di
que l' hi habia dada?

MA. Oh!...
'm vá dí qu' era una máscara.

EN. Era d' ella.

MA. Ella! com
pot ser, si al anomenarla
es vá morí de terror?
Y no ho era! oh! no ho era!

EN. Una cómplice allavors;
no vá sè mes que una burla.

MA. Burla que podia jo

ferla cambiá hasta ab deshonra
per ella mateixa.

EN. Poch
coneixes ahont trepitjas,
ab un dia de gran mon
téns historia comensada.

MA. Enrich, sols n' hi estarè dos.
Demá me 'n torno á montanya.

EN. Pensa que t' hi dit molts cops
que no es el teu element.
Aqui viure hi pot tan sols
aquet parássit social,
sense fé, sentits, ni cor.
En aquí tot se comenta,
en aquí 's critica tot.
Palco ambulant 'h ont els lentes
tè sempre al nivell del front
la negre xismografía,
atisbánt en un recó,
desde la conducta íntima,
desde la honra de un nom
hasta la arruga de un traje,
un nus, un risso, una flor.

MA. Si, si, Enrich, torném al camp.

EN. Yo tinch d' esperarme un poch.
Voldría treure una perla
del mitj del fanch del gran mon.

MA. Y qui es?

EN. Deixa que tingui
lo meu intent soluciò,
y del triunfo ó la derrota
jo te 'n farè sabedor,
(*Se senten veus molt fondas.*)
Ja han fet sortí un altre pessa.
Tu en aquí, y jo á n' el meu lloch.
Valor, Mariano, y sanch freda.

MA. Veurè de tení de tot.

EN. Me 'n duch la llebra per darla
als criats...Abur.

MA. Adios.

ESCENA II.

MARIANO, ELENA.

ELE. (*Surt per la dreta*)
(A la fí s' han separat!
tinch el cor omplert de fel,

'pró la méva honra demana
vindicaciò de aquell fèt.)
Es cassa molt?

MA. Ah! Elena!

ELE. Sento interromprel.

MA. No á fé;
ab tants cassadors no es fácil
que pugan sarvarlo 'ls peus.
Com tan sola? passeijaba?

ELE. No; 'l buscaba á vosté.

MA. A mi?.. Tal honor, senyora...

ELE. Molta part l' honor hi pren.
Ahí vaig ser una víctima
tal com fòu vosté mateix.

MA. Qu' era vosté per ventura?

ELE. (*Irónica.*)
Es di que no ho vá sabé?

MA. Y hasta sento saberho ara.

ELE. Donchs ja ho sab, no hi há remey.

MA. Perdoni qué aixís, senyora,
sorprés hagi 'l seu secret.

ELE. Al menos sabrá que soch
ignocenta... li dirè
la missiva que vaig rebre
cuan vagi al poble.

MA. Li prech
que me la dongui.

ELE. Donarli
no, pero li ensenyarè.

MA. Tinch sospita de que sigui...

ELE. No sospita mal, d' ella es.
El mateix criat m' ho ha contat.

MA. De veras? Ah! aquet papè
y demani lo que vulga.

ELE. Pero...

MA. Vull confóndre ab ell
la infamia y el coquetisme.

ELE. Mariano, l' hi donarè.

MA. En ahont y á quina hora?

ELE. Al toch de reuní la gent.

MA. En cuant toqui la trompeta
á n' aqui la esperarè.
La deuta d' honra ha pagada
ab una altra honra que 's pert.

ELE. Y ja que sap mon amor,
perque may puga un moment
creurem d' aquell acte cómplice,
si may amor em brindès,

primè quitarme la vida
voldría, que sèva ser.
MA. Ha dit que sí jo d' amor
may paraula li diguès?..
Que potsè vosté sería
la que á Elvira vá dí que...
ELE. Si may per un may sortía
el que per mí fá anys tè
un talisman apreciable,
encar que al altá 'm trobès,
si no haguès donat el sí,
el sí sería per ell.
MA. Y el cor?
ELE. En prescindiría
con tal que d' honrat privès.
MA. Y es el talisman?
ELE. D' un pare
que 's vá morint es el prech,
y de Maria Lluisa
el talisman, una creu.
MA. Que vosté de D. Joan...
ELE. Afillada.
MA. Oh!
ELE. No mès
soch la filla d' un soldat
que sols tenia una creu
per deixá á la séva filla,
cuant caiguè com un valent
en lo combat de Vicálvaro
per no aixecarse may mes.
MA. Pero...
ELE. Despues de una carga
que ván dá á n' als del gobern
los sublevats, D. Joan
caiguè ferit aprop d' ell
y senntint que enrahonaba
com si allí algú hi haguès,
s' acostá milj arrastranse,
y gracias, deya, Manel.
Llavors escoltá ab més ánsia.
Gracias del que m' has promés,
uní 'l teu fill á ma filla
ha seguit sent mon anhel.
Si no morts, á la ambulancia
la trobarás; ja la creu
t' hi donat de Maria Lluisa,
grabat hi porta 'l nom sèu;
es la herencia que li dono,

y si acás la acciò perdém
y 's perdès me filla, búscala
y cuan sigui gran, la creu
ensenyali del seu pare,
repetéxeli 'l meu prech...
adios .. no puch mès.—Ton nom?
llavors D. Juan li diguè.
No vá respondre... era mort. (*pausa.*)
A n' els dos dias ó tres
entraba á casa l' Arturo,
y no he n' hi sortit may mès.

MA. Per aixó pot estimá.

ELE. M' ho privo sols per vosté.

MA. Es dí que si may...

ELE. Encara
que 'l dolor m' assessinès.

MA. (Ah! qui sab!.. Pot ser serias
felis ab ella.) D' aquet
dolor ne soch jo el culpable.

ELE. Que 'n tè la culpa vosté?
Ne tè la culpa la flor
si al tancarse al sol ponent,
en sas entranyas ofega
l' insecte amoròs que hi jeu?
La tè acás lo sagrat ciri
que ab sa flama mira al cel,
que la blanca papallona
s' abrassi en son foch ardent?
La té la pedra imanada,
ser sens vida, de que al cert
vida dongui, y que s' aferri
á sos brassos presoner?
Es que 'l motor que á n' ells forsa
em forsa á mi igual que á n' ells,
es que per iguals causas
encar que d' ells diferents,
som per las passions mundanas
papallona, insecte, cert.
(Ah! cap aquí vè la Elvira!)

MA. Pero sí...

ELE. Luego 'ns veurém.
(Jo oscoltarè aquí amagada.)

MA. Ja se 'n vá?

ELE. Hasta després.
(S' *amaga detrás de l' arbre de la dreta.*)

ESCENA III.

ELENA, MARIANO, luego ELVIRA y ALFREDO, despres MUS.

AL. (*dins.*)
Oh! senyó Pau!
EL. (*dins.*)
Perqué cridas?
MA. Per qui vènen.
(*Se sent la veu de 'n Mus y la esquella de un macho*)
MUS. Oh, oh, oh! animal!
MA. En Mus que dú la vianda.
(*Surten pel dalt la montanya, part esquerra, Alfredo y Elvira.*)
AL. Quins camins!
EL. Sí.
MA. Ells!
AL. Ah, já...
Si aquells de París 'm veyan
no 'm coneixerian pas.
MUS. (*cantant á dins.*)
Siete trumpadas merece
el que de mujer se fía,
y yo por haberme fiado
la primer trumpada es mía.
MA. (Sempre canta la mateixa.)
MUS. Matxo, oh, ho!
EL. (Ell!)
AL. (*á Mariano.*) Que tal?
MA. Bè, y vosté?
AL. Tré bien.
EL. (De veras
que 's tórna mol elegant.) (*Elvira 'l saluda.*)
MA. Senyora, als peus de vosté.
MUS. Oh! matxo...! (*Dintre.*)
AL. Ha mort molt?
MA. Yo? cá!
gastá pólvora.
AL. Yo sí;
pero ab tanta brossa y fanch
y no coneixentme 'ls gossos,
casi tot se m' ha estraviat.
EL. (Sento ara una cosa al veurel
que no habia sentit may.)
AL. Perque jo tiro molt bè,
igual á peu que á caball.
MA. Fins á caball?

AL. Uy!... no, Elvira?
Bè, per xó s' ha de montar.
Yo li munto al dos y dos
de costat y brassejant,
á la russa ó á la inglesa,
qu' es alló de saltá... sab?
MUS. (*Surt per dalt á la dreta.*)
Si algú no puja á ajudarme,
avuy no esmorzarèm pas.
EL. (Pogués allunyá al Alfredo!)
MA. Que t' ha suchcehit?
AL. Que hi há?
MUS. Que 'ls coves son baig del marje.
AL. Home, que dius!
MUS. Si m' han dat
el matxo mès guit del mon.
EL. Alfredo, véslo á ajudá.
AL. Com! qué?...
MUS. Ah, si, cuidado!
MA. Qu' es lo que s' haurá pensat.
EL. Y portam la sombrereta
de camí... es al barranch
als peus dels pins... li suplico.
MUS. Que vènen ó...
(*Alfredo titubeja y Elvira dóna un cop de peu.*)
AL. Bé, ja hi vaig (*segueix á Mus.*)
MUS. Bè serà bó per menjarsho!
MA. (Quina idea portará.)

ESCENA IV.

ELENA, MARIANO, ELVIRA, luego ALFREDO.

EL. Sembla que las senyoretas
li fán molta pó.
MA. Si, un xich.
y las que envian esquelas
encara mès.
EL. (Ah, Magí!)
No l' entench.
MA. Oh, no es estrany!
Y després, que 's divertit
el burlarse d' un pagés.
EL. Que jo?...
MA. Oh, si, molt bonich!
EL. Si algú l' escoltès, Mariano,
casi creuria al sentirl
que sembrador de creencias,

sols desenganys ha cullit,
MA. Y si algú, á vosté, senyora,
creuria que en lo seu pit
cap remordiment hi guarda,
que perjura may...En fi,
variem l' assunto, senyora.
EL. (Li han contat tot, ja ho hi dit.)
Ab un fiscal com vosté
la raho estaria en perill.
AL. (*Surt per la esquerra y s' amaga detrás del arbre.*)
(Vés, fèrme descarregá 'l matxo!
Vava un caprixo lluhit!—
Ah! que li deu di? Escoltèm.)
EL. Lo que ahi va suchcehí,
milló pue jo podria Elená
darli esplicacions.
ELE. (Que diu!)
MA. Ja li he dit quo no 'm fan falta.
EL. Llavors si may, cuan tranquil
gosant ja de son amor,
del remordiment el crit
una confessió tardana
fá de sos llabis sortí,
sabrá que aqui en el gran mon
hont tot ho veu baix y vil,
fins l' amor á l' amistat
se sacrifica subint.
ELE. ('M sembla que veig visions.)
AL. (Per ara no trobo 'l fil.)
MA. Si no m' ho esplica mès clá...
EL. Y vosté, Mariano, ho diu?
per aixó per jo accedirhi
que escoltès vá sè precís
un estens prólech d' amor
que res ne sabia. (*Mariano vá á parlar.*)
Si,
prólech en ahont hi figuran
cuadros poétichs divertits,
tronchs desbocats, casserias,
balls, reunions y 'l que allí
feya de protagonista,
jugaba ab el cor sensill
de un ser qu' en ell sols pensaba,
de un ser d' ánima tant vil,
tant deprevada é infame,
que ha comés l' horrible crim
de besá 'l plom que 'l feria,
de ajudar á ser felis

al home que li cambiaba
ab dol la dicha de ahí,
y que fet jutje y fiscal,
sens preguntar, sens oir,
acrimina, acusa, falla,
son estrany códich obrint
que envidiaría un Caligula
per lo déspota y ruhí,

ELE. (Que falsedad!)

AL. (El qu' es are,
encara no trobo 'l fil.)

MA. Elvira!

EL. Pero que hi fá!
en societat som aixís.
Per sentiments á montanya,
á la terra pastoril.

MA. Vosté vá dá aquellas cartas.

EL. Si, varaig darlas y si
'gues sigut precís ma vida,
ma vida 'guera cedit.
Ella es per mi una germana
y no podia presumí
qu' ab la mes sana intenció
posès sa honra en perill.

ELE. (Cap en un cor mes vilesa?)

AL. Per ara no trobo 'l fil.)

MA. Elvira, si axó fòs cert.

EL. (Ya es meu.)

MA. Ma vida y mil
vidas que tingués, no fòran
per premiár un pas aixís.

EL. M' estima?

MA. Oh, sí. (S' *agafan de mans.*)

EL. Mariano!

ELE. (Al fí l' ha enganyat!)

AL. (Somío!)

MA. Las cendras que sols quedaban
del foch apagat de ahí,
pera sa veu remogudas,
s' ha fet volcan el caliu.

ELE. (Crech que s' estiman de veras.)

AL. (Crech que á la fí trobo 'l fil.)

EL. Y si ha cregut qu' ab l' Alfredo
d' afecte algun llás m' unís,
digui sols una paraula
y el despedeixo.

AL. (Ah, si?)

EL. Ha cregut que jo d' un ximple...

AL. (Apa!)
EL. D' un beneyt...
AL. (Aixis!..)
EL. Habia de fè cás may?
(Mariano y Elvira parlan baix.)
AL. (Si aquells ho sabessen!.. y
aneuli á llogá caball,
y que saltant per 'quets cims
caigui y 's trenqui una pota...
y encara tinch aixó aquí?
(Tira la sombrereta.)
MA. Ya la crech, Elvira meva.
Es el dia mes felis
avuy de la meva vida,
EL. (Qu' es lo que sento á n' el pit?)
AL. Y era jo 'l que ahí estaba
ab ella dins del jardí?
Jo surto á esqueixar la grua.)
(Alfredo y Elena 's presentan devant de Mariano y Elvira. Sorpresa general.)
EL. Alfredo!
MA. Elena!
EL. (Ella aquí?)
(Se sent la veu de Mus.)
MUS. Siete trompadas merese
el que de mujer se fía
y yo por haberme fiado,
la primer trompada es mia.
ELE. (La cansó hi vè ni pintada.)
MA. (Será un celestial avis!)
MUS. *(dintre.)*
Arri... matxo!.. arri... oh!
(Se sent la esquella que 's vá perden, junt ab la veu de Mus, Pausa.)
ELE. Et dich que si may 'm bull
el cap com á tu, algun dia,
tal amor ofegaría
en el mar del meu orgull.
EL. Calla per Deu, t' ho demano.)
MA. Pero Elena...
ELE. Si gosès,
li diria que 'ns deixès
per uns moments, Mariano.
MA. Elvira!.. *(com preguntant al seu paré.)*
ELE. (Digas que si.)
EL. Si l' hi apar..?
MA. Si li interessa.
(Se 'n vá montanya amunt y dobla per la dreta.)

(Crech qu' hi anat massa depressa
á creurerla.)

ELE. (*á Alfredo.*) Vosté aquí
destorba.

AL. Cá!

ELE. L' hi preguém
que 's retiri.

AL. Bona en fóra, pa posible.

ELE. Una senyora
l' hi suplica.

AL. (*á Elvira.*)
Ja ens veurém.

(*Vase Alfredo montanya amunt desapareixent per la dreta.*)

ESCENA V.

ELVIRA, ELENA.

EL. Solas estèm; pots, Elena,
sense pò de interrupció
doná principi al sermó.
Vamos què has sigut molt nena.

ELE. Molt nena, he?

EL. Per lo tant,
pues ab coló de tragedia,
m' has destorbat la comedia
á n' el pas mes culminant.

ELE. Poch disimulo es aquet,
qu' encara qu' ets comedianta,
la tèva gracia no es tanta
per fè un papè tan ben fet.

EL. De veras? Ah, ja, ja, já!
el teu candor m' enagena.
Vamos, que no tèns, Elena,
el tino de endeviná.
Encara que si 's suposa
lo que de segú á tú 't passa,
compéndreu no costa massa.

ELE. Que vols dí?

EL. Qu' estás gelosa.

ELE. Gelosa!

EL. Com pot haberse
d' altre modo interpretat
la falta d' urbanitat
d' interrompre una conversa?

ELE Era comedia...

EL. Aceptada,
ja que 'm vols fè tal suposta;
aná á la comedia costa

cuan menos, comprá una entrada;...
y ja que trobar no pot
ton cap, la rahò que hi manca,
et cedeixo entrada franca
per la comedia y per tot.
Ja t' escolto resignada.
Sents? que vol di aquet mudisme?

ELE. Que has tocat del coquetisme
la nota mes elevada.
Que de sons alts escambells
baixas avuy, pas tras pas,
quedante sols lo compás
lo mateix que 'ls musichs vells.
Que la burla que provoca,
prodigada ab tanta sort,
en lloch d' eixirte del cor
et surt avuy de la boca.
Que no comprens el motor
que 't dòna al pit latxa estranya,
y es el pensament qu' enganya
al primer suspir d' amor;
amor que sense mes probas
llum á son temple has encés,
sense mirár si es pagés
ni haber aprés llissons novas,
y sens que 't dongui conhort
del modo que 'l cap et bull,
veure ofegá 'l teu orgull
en lo mar del teu amor.

EL. No tinch ta ilusió encisera,
las mèvas las hi perdudas.

ELE Potse avuy te las han dudas
dins d' un cotxe de primera.

EL. Has aprés molt; ni en las aulas
un altre se 'n trobaria.
Jugas ab gran maestria
ab mas mateixas paraulas.

ELE. Per maestría l' alimanya
d' ahí á la nit.

EL. No es graciosa?

ELE. Molt; una cosa assombrosa.

EL. Son sols ardits de campanya.
Y en fi, á lutxar!

ELE A lutxar!

EL. Mèva será la victoria,
encar que 'm costès la gloria
si un dia l' haig de gosár.
Y com el juguet de fira

que 'm regalaban sent nena,
haurá jugat ab la Elena
el capritxo de la Elvira.
Y si per ventura creus
qu' es per consegui 'l seu cor,
al tenirl', per ton conort
el llensarè á n' als teus peus.
Quèdatel llavors, mès mira
si hi há victoria, de quí,
y pensa qu' has de culli
allò que llensa la Elvira.
Adios.

ELE. Te 'n vás tan aviat?

EL. A comensar la campanya.
(*Se 'n vá per la dreta y Elena per la esquerra.*)

ELE. (No sè si encara m' enganya.)

EL. (Me 'n duch el cor destrossat.)

ESCENA VI.

MUS, MAGI.

(*Mus porta un cove de pá y llangonisa y Magí dos cistellas ab ampollas de vi, baixan de la dreta de la montanya.*)

MA. Quins camins! y ab dos cistellas
hi fá de mol bon aná.

MUS. Ni ab el matxo 's pot passá.
Ay! (*se l' hi fica una branca al ull.*)

MA. Qu' es?

MUS. Qu' hi vist las estrellas.

MA. Una brossa?

MUS. (Cá! malehida
branca!

MA. Que os ha anat al ull?

MUS. A dins, y que 't dich que 'm bull.

MA. Ja hos pasará de seguida.

MUS. 'M cou mès que no sè qué.

MA. Veyam.

MUS. Veus?

MA. Com hi há nell;
'l teníu bastant vermell.

MUS. Si m' ha entrat de plé á plé.

MA. Ja veuréu feu una cosa,
obriu l' ull, y feu així.
(*Obra l' ull ab las dos mans y escup.*)

MUS. Y 'm passará?

MA. Sí, home, sí. (*Mus ho fá.*)

No?
MUS. Cá!
MA. Si fos una brossa
ja qui sab hont pararia.
Per brossas es lo milló.
MUS. Si no hu es. (*Magí treu las ampollas.*)
MA. Veyam això,
perque ja la casseria
es deu acabá.
MUS. (Malvada!)
(*Torna á probar d' escupi.*)
MA. (No ho dich jo? ira de bet!
ara que tinch tanta sed
ni una desenlacrada.
Vatúa 'l mon! que 'n soch de llus!
Tinch el remey á la mà
y no hi sabia atiná.)
Ja sè com curaros, Mus.
Ab ví.
MUS. No 'n tèns?
MA. Es el mal
qu' es tapat.
MUS. Mala centella!
MA. No 'n porteu á la botella?
MUS. Es del noy.
MA. Ay! vaya un mal!
MUS. Y si després en Mariano...
MA. Y per xó voldreu pati?
MUS. Pero es precìs ferho ab ví?
MA. Home, cuant vos ho demano...
MUS. Y ab aigua?
MA. No farem res.
Veyeu que hi ha irritaciò?
MUS. Pero...
MA. Home, no tingueu pò.
Deumen; jo me 'n posarè
dintre la boca una mica,
obriu l' ull, jo bufo fort,
y os entra un vapor sumort...
MUS. Pero picará...
MA. No pica.
Ja veureu. (*Li agafa la botella.*)
MUS. No 'n prenguis gaire,
que no ho ceneixés.
MA. Cá! no!
Póseus bè. (*Beu.*)
MUS. Apa.
(*Magí li fá senyas de que 's posa malament.*)

Aixís?... no?...
mes baixet? no? mes en l' aire?

MA. Ja me l' hí hagut d' embiá.
home, os poseu malament.

MUS. Tornemhí.
(*Magi torna á beurer, iguals senyas de disgut.*)
Aixís? no t' entench.
Com no pots enrahoná...
Més alt?
(*S' envia 'l vi y fingint enfadarse 'l coloca ell mateix.*)

MA. Agafeus així
y no os mogueu.

MUS. Vaja, fès.
(*Magi torna á beurer. Iguals senyas.*)
No? (*á Magi li escapa 'l riure.*)
Ah, pillo! ja t' hí entés!

MA. home, sí 'm feu riurer!

MUS. Si...
(*Surten cassadors dalt la montanya, Mus y Magi corren á buidá 'ls cistells.*)

ESCENA VII.

Mateixos. D. PAU, ALMIRALL, ENRICH, luego ALFREDO y ARTURO.

(*'Ls primers baixan de la montanya per la dreta ab escopetas.*)

PAU. Som al punt de reuniò.

ALM. Ja veig en Mus y el criat.

EN. Y aixó qu' es?

PAU Farém beguda
avans d' aná al poble.

EN. Ah!

PAU. (*á Mus.*)
Com ho tenim, mata donas?

MUS. Ja ho veu, aquí anant tallant.

ALM. Vaya un motiu!

MUS. Y me 'n honro,
y aixís jo poguès matá
á tótas las altras.

EN. Si?
(*Mus no 's mou del peu dels cistells.*)

ALM. Que os han fet mals tractes?

MUS. Mals.
Ja ho sab l' Enrich.

EN. Psé! un xich.

MUS. Tant maca qu' era!
PAU. Ah, ja, ja!
Donchs era maca?
MUS. Si ho era?
sempre li anaba á cantá:
«A tu puerta planté un pino....»
Mès 'guera valgut plantar 'l
al mitj de la carretera
ó á la Vall de Josafat, (*Tots rihuen.*)
PAU. Y cuan regressem, Enrich?
ALM. Y te 'n tornas ya? (*á Enrich.*)
EN. Es clá.
PAU. Oh! l' Enrich també es d' aquells
que odian la societat.
EN. No, no ho cregui, s' equivoca.
Jo estimo la societat,
pero jo vull la senzilla,
la societat del camp.
No la que aqui tal nom porta,
teatro á telò tirat,
hont comedias misteriosas
sempre están representant,
y hont el que menos s' ho pensa
fá á voltas molt acabat
algun papè, que 'n Valero
potsè no 'l faria igual.
PAU. Vosté es com en Mariano.
EN. No, no anem massa distants;
som dos párias del gran mon
y n' hem de fugí aviat.
Sols que jo en lo remolí
d' oropél, farsa y engany,
hi rodat ja massa temps
y del cor s' han assecat
los sentiments, entre blondas,
catxemira, tuls y fáis,
y he arribat á sér actor
de la comedia social.
PAU. En Mariano hi entra rich.
EN. Molt pitjor, l' adularán,
y será lo que jo era
si no al devánt, al detrás.
Es ficsará ab una nena
el seu cor sensible y gran,
y será tot de seguida
correspost, que lè caudal.
Pero no durá la barba
com la porta 'l jove A

ni ballará uns rigodons
com el jove B, y acás
aquella silfide bella
qu' haurá escullit, haurá avans
lingut', s' entèn, sens malicia,
amors ab un, ò ab uns cuants,
y com qu' encara ab el nuvi
no han acudit al altar,
es pot distreure ab el jove
que balla tan bè 'l... can-can,
y riure, jugá y fè broma
ab aquell un ó aquells cuants,
y destrossá 'l pobre cor
del ignocent que no sab
que la paraula marit
el diccionari social
fá temps que l' ha cambiada
pel vocable: cantitat.

ALM. Vaja.

PAU. Aixó no es aixo, Enrich.

EN. Aixó passa aquí, D. Pau.

MUS. (D. Enrich si que ho entèn,
'pró per xó l' amarrarán.)
Que no 'n volen?

PAU. Ah! si, si.
Ja ho disputarém menjant.
(*Prenen llangonissa y pá. Surten per la dreta Alfredo y Arturo.*)

ALF. Vaya, estich que no 'm conech.
Deixarme pèr un patan!

AR. Patan qu' ab deu ó dotse boras
ha fet cambi radical.
Que vesteix tant bè com tu.

ALF. Que n' estás enamorat?

AR. Jo enamorat? No 'l puch veure.
Y avuy menos que may.
Ja veus, debentli la vida.

ALF. Vaya una hassanya tan gran!
Si m' ho poguessin á cuarto
l' aturá tronchs desbocats,
no faría res may mès.
A Paris tothom ho fá.

AR. Y 'l cor 'm diu que ab l' Elvira
hi fará tró.

ALF. Es estrany!
aquet pas no me l' esplico!
Avuy al finirse 'l ball
hi estat ab ella al jardi

fins al sè de dia, tant,
què aquet dimoni de Mus
crech que al saltá jo 'l cercat
m' ha vist.

PAU. Senyors que no 'n volen?

AR. Ah! sí, ab molt gust, D. Pau.

ECENA VIII.

Mateixos, LLOP, varios Joves, luego MARIANO.

(Llop y 'ls joves baixan de la part esquerra de la montanya ab gran bulla y repetint y cantant la següent estrofa: primer se sénten las veus algo llunyanas hasta que 's fan mes distintas y al fi apareixen; llavors los de la escena los acompanyan en el últim cant. Tots vènen ab rams dins de las escopetas. Llop vá al devant ab un sombrero de alas molt grans y casaquilla.

TOTS. (*Cantant.*)
No 'ns en aném, encara encara,
no 'ns en aném, encara, no,
no 'ns en aném encara, encara,
mentres hi hagi marrásquí y rom.
(*Dantse copas de l' un al altre, de seguida tots menjan y behuen.*)

LLO. Bravo! jo ara envestiría
á tots els carlins plegats.

ALF. De vritat?

LLO. Que n' ha de fè
de si es ó no vritat?

ALF. (Ja no volía ficarmhi.)

PAU. Que tinguém la festa en pau.

LLO. Ja ha hagut de sè dels primers.

ALF. Perque no vè mes aviat?

LLO. Perqué no tinch tanta gana
com vosté.

PAU. (*á Alfredo.*)
No 'n fássi cas.

ALF. Ara no l' hi vuy respondre.

LLO. Ahí 's debía purgá.

AR. Que ballará, senyó Llop?

LLO. En ahont? á l' envelat?
Jo ho crech, home, aixís y vell
ho deixo tot yo p' el ball.
Som cusins ab la Piterí,
y entre 'ls meus parents hi há
vuitanta cuatre boleros
y 'ls demès tots militars.

PAU. Ja no es estrany donchs que hi tingui
tanta afició.
EN. Es natural.
LLO. Com se cóneixia 'l mérit
era fá ja alguns trent' anys.
Per fer solos? jo y en Betas.
Els de la colla dels Paus
em deyan en Tercerillas,
y no m' adulaban pás.
Per giravols?... en vía fet
que habian durat un cuart.
AR. Ja veurém si li recorda.
LLO. El qu' es ara no ho faig tant.
PAU. (*A Llop.*)
Que no anem á plantá 'l blanco?
LLO. Si home, en' ben acabat.
PAU. Ja han carregat tots ab bala?
UNS. Si, home.
ALTRES. Sí, sí, ja está.
AR. Que no ha mort res? (*á D. Llop.*)
LLO. Fossin homes,
si; jo no mato animals
ignocents, que res m' han fet.
No veu? cartutxos cargats
ab pólvora sola.
ALM. Si?
home, dónguimen uns cuants.
AR. Perqué? (*Llop ho fa.*)
ALM. P' el teatret de casa;
així no 'ns podrem fer mal.
LLO. En á mí lo que m' agrada
es passá un dia de camp,
pero yo matá ausellets?...
EN. Bè se 'ls menjará.
LLO. Igual
menjaria carn humana
com de pardal ó caball.
El dia que 'm tòpi ab gana (*A Alfredo*)
no s' árrimi al meu costat...
Quina fatxa de boquilla!
infli. (Posant' l' hi la ma á la cara.)
ALF. Yo no vuy inflá. (*Tots riuhen.*)
LLO. Es prou que no 'l pugui veure;
oh, y no m' ha fet res may.
EN. Y donchs?
AR. Home, si ho coneix,
no sè perque 'l fá enfadá.
LLO. Bè, ben mirat ja es un tipo

que carrega.

ALF. Que hi farán?)

LLO. Quins marquesos tè la Espanya!
Veyam si hi há cap mès tall?

ALF. (Yo no sè perque 'l convidan.)

PAU. No hi ha malicia, home.

LLO. Cuan
vulgui aná á posá 'l blanco...

PAU. Ara mateix.
(*Alfredo parla ab l' Arturo y l' Enrich*)

LLO. Donchs avant.
Si ha de dir res, cridi fort, (*A Alfredo.*)
y no en aquí parlant baix.

AL. Que parlo de vosté?

LLO. Si.

PAU. Vagi home, fassín las paus.

LLO. Si acás ha de ballá ab mí
á la tarde al envelat.

AL. Qu' es dona?

LLO. Vuy dí de frente.
Quin marqués mès animal!

AL. Aixó si que no ho águanto.

LLO. Deixiu aná, aixó ray.

AL. Vosté vol que 'l desafihí!
(*Vol tirarshi sobre y l' aguantan*)
es que ja 'm té molt cremat
desde antes d' ahí. Jo m' estaba
á la Rambla passejant
ab las Cortés, cuan ell passa
y 'm crida ab veu de marrá:
«Senyo Marqués de las pansas
que no vindrá demá al ball?»
No 'm vaig morí de vergonya...

LLO. Perque no l' ha vista may.

AL. (*Furiós.*)
Senyó Llop, el desafío.

LLO. (*A b la boca plena.*)
Desafia? á qué? á menjá?

TOTS. Fuera, fuera, fuera, fuera!

AL. Donchs, ens veurém.

PAU. Que no sab
que tot es broma?

LLO. Home, vingui,
tóquila.

AL. No li vuy tocá. (*Jirantse*)

LLO. Ja no 'l farè enfadá mès,
l' hi juro.

AL. Pot ben jurá.

LLO. No dich que al primè impuls,
no li rompí un dia un brás
pero al cap d' un minut, fora,
tot el rencor m' ha passat...
Quina fatxa tan innoble!
Vamos, no me 'n puch está!

PAU. Si no vè á colocá 'l blanco,
D. Llop, jo sols me 'n hi vaig.

LLO. Ja vinch, home, dèixim beure.

PAU. 'Viam si aixi s' acabará.

LLO. (*Despres de beurer.*)
Si 'm guarda rencor, no 'm moch.

AL. Donchs ja no n' hi guardo.

LLO. Ah (*Dantli la ma.*)
Apreti, grande de Espanya

AL. (Perque te 'n vagis.) Ay, ay!
deixí aná no sigui bárbaro.

LLO. Hasta luego.

AL. Que bestial!
m' ha enganxat un dits ab altres.

AR. No veus que es de broma?

AL. Cá!
Aquest home es una mosca
que se 'm posá sempre al nas;
no mes 'm veu en á mí,
pero ja s' acabará.

ALM. Lo que s' acaba es el ví,
Aneu aneu enrahonant,

AR. Demhi donchs la despedida.

(Tots s' acostan à beurer, Mariano s' acosta pensatiu y Mus vá à rebrel y li parla baix. Mariano se sorpren de lo que li diu en Mus. Alfredo parla ais joves.)

AR. Ara arriba 'l teu rival.
Deurias buscá un pretest
y matarlo.

AL. Ben pensat,
oh, y qu' estich cremat ab l' altre
y á n' ell ho farè pagá.

(*Es forma un grupo hont figura qu' Alfredo té la paraula.*)

MUS. De veras; eran las tres
ó las cuatre, cuan ho he vist.

MA. (Y jo qu' encara duptava!)
Está bè Mus.

MAG. Mus. (*Cridantlo.*)

MUS Ja vinch.

(Mariano posa l' escopeta al peu del arbre primer

terme esquerra. Mus y Magi agafan las cistellas y se 'n van per la montanya.)

MA. (No dech pensar mes ab ella.).

EN. (*veyent á Mariano.*)
Que no prens res?

MA. Ni aixis
tinch de gana.

AL. No ho dupteu.
Jo casarme? ara tinch
una actriz, dos bailarinas,
que may en puch prescindi,
catorse ó quinse modistas
y una bufa d' Arderius.
(*Mariano y Enrich s' acostan al grupo.*)
No conto 'l ram de casadas
perque es renglò qué 'n tenim
tantas com volem els joves.
Y els que hem estat á París....
Pero avuy hasta 'ls patans (*ab intenció.*)
conquistan.

MA. (Parla per mi.)(*á Enrich.*)
Donchs vosté deu sè 'l terror
de las mamás y els marits?
eh? no es vritat?
(*Tots rihuen menos Alfredo y Arturo.*)

AL. Uí mosié;
y 'm diverteix molt sovint
veure al paseig infelissos
de bras ab els serafins
que avans de cantalshi hossanna
m' ho han cantat en á mí.

MA. (Será una alusió.) Y diguim,
aixó li passa sovint?

AL. Molt, y no fòra dificil
que aviat es repetis.

AR. Arriba, Alfredo, apretal.)

ALM. Se te 'n casa alguna?

AL. Sí.
es dí, podría ser; hi há
probabilitats; ja tinch
la nova mitj escamada
y está á la vista 'l marit.

AR. Qui es ell?

AL. Oh!

ALM. Un Joan Llanas?

AR. Algun beneit?

AL. No; es aixis...
Com.. com ho dirè?

MA. Un patan.
AL. Com sá.
MA. Es clá, no li dich?
ALM. Y t' ha donat ja carbassa?
AL. Darme carbassa en á mí?
Ja saben totas las nenas
que no hi nascut per marit,
y ab tracte convencional
éns estimém. Si en aquí
ja no s' estila altre cosa.
Qùe ignorancia, homes aixis
com avans es deya: te amo
fins á la mort; ara 's diu
t' estimo fins.... (*Dupta.*)
MA. Qu' ixi un tonto
que 's suscrigui per marit.
AL. Aixo es!.. Que acás l' Arturo
casará ab Lola?(*Arturo demostra que no.*)
L' Amill
es casará ab Julia? no!
quin disbarat? En aqui
hi há l' Almirall. Pobre Berta!
(*Almirall demostra també que no.*)
Si per marits nó servim.
Ens falta filosofia.
Per xo es que sens despit
ens deixém soplá la dama
com se lo soplan á mil.
AR. Fins aqui no 'ns dius qui es
la sílfide ni 'l marit.
MA. Diguiho.
ALM. No 't fásis pregá.
AL. Es milló per divertins
cuan els veyem, ja casats, (*ab intenció*)
de bras p' el passeig, allí
un es posa detrás d' ells,
y 's contan los lànces mil
qu' ab la hermosa 'ns han passat;
lances que ignora 'l marit.
Mentras jo vos faig la historia
tots vosaltres, riu que riu.
La polla, que ja s' ho pensa
perque antes ja 'ns ha vist,
algú li trepitja 'l rossech,
es jira y 's mitj sonriu,
com per dirnos: per favor,
no 'm posin ab compromis.
Creix allavors la gatsara.

procura ella trobá 'l fil
d' una conversa animada
que res el deixi senti;
y tot es jarana y bulla,
y lo que fá mes bonich,
es el contrast qué allí forma
del estúpit del marit
(*Molt marcat per en Mariano.*)
la cara séria y movible,
que sembla que á tothom diu
de passada: contempleu
una pareja felis.

TOTS. (*Menos Enrich y Mariano.*)
Bravo, bravo!

MA. Y tot aixó
que ha de resultá ara diu?

AL. Si senyó; y que en aquesta
hi haurá un pas mes bonich (*ab intenció.*)
y tant recient, que ha passat
aquesta nit á un jardí.

MA. Ah!)

TOTS. A contarl, á contarl!

ALM. D' aquet si no 'n prescindím.

AR. (Alfredo!)

AL. Vull revenjarme
per si acás.)
(*Mariano desde la esclamació haurá anat creixent ab ademan de cólera, fins qu' Enrich ho nota.*)

EN. (Mariano!

MA. (*Agafantli la ma.*)
Enrich!)

AL. Senyors, vá passá la escena
en un poétich jardí
de casa d' un...

MA. (*Agafantlo per un bras.*)
Miserable! (*Sorpresa general.*)

AL. Que!..

EN. Mariano!..

AL (*Encés de cólera.*)
Que m' ha dit?

MA. Que l' home que aixis s' alaba
del mal qu' ha fet, es un vil,
un cobart.

EN. Ben dit Mariano.

AL. Una satisfacció.

MA. Mil.
Ja sabia que las honras
á mans del jovent d' aquí,

per los cafés y cassinos
es destrossaban sovint;
pero lo que no sabia,
lo què, á no haberho jo vist
no ho haguera volgút creurer
d' hont la civilisació viu,
es que igualantse á la fiera
l' home elegant y lluhit,
jugui ab els restos que quedan
del seu sanguinòs festí.

AL. Armas, armas!

MA. Perqué, armas?

AL. Per tallarli ab mil bossins
la llengua que tal insult
á ma noblesa ha inferit.

MA. Vosté tallarme la llengua?
ni tampoch ferla sortí.
Noblesa!.. perque ha heredat
un grapat de pergamins
que váren guanyá 'ls seus avis
sense part d' ell ni partit.
La noblesa no s' hereda;
la del home mès ruhí
qu' honri son nom ab sons actes,
vist la de vosté, en val mil.

AL. Aquest pagés no 'm compren.
Digueuli que 'l desafio.

MA. Desafio? No l' admeto.

AL. Cobart!

MA. Ah, ja, ja!

AL. Y riu!

MA. No haig de riure? San Cristiá!
No sab que á l' Ampurdá hi tinch
una mare á qui idolatro,
mare que si jo morís
á la fossa 'm seguiria
assessinada per mí?

AL. Digui millor, que la por
de bátrers.

MA. Donchs, sigui aixis.

AR. Ab èntes semblants se 'ls parla
d' altre modo.

MA. Sab de quin?

AR. Molt aviat li diría
si l' assunto fos ab mi.

AL. Soch jo qui 'l haig de matá.

MA. Els miro á tots molt petits.

AL. Llavors veurem d' aquet modo.

(*Li tira un guant á la cara, Sorpresa general.*)

EN. Alfredo!

MA. Pegarme á mí!

(*Vá sobre Alfredo y Enrich l' aguanta*)

EN. Mariano!

MA. (*Contenintse.*)

Ay de la má
que á la cara m' ha ferit!
que encar que l' acte condemno
de antigua costum ruhí,
veig que qui 's revolca ab fanch,
enfangat sens pensar n' ix.

AL. Trihi armas.

MA. L' escopeta
ja que en aquí la tenim
carregada ab bala.

AL. Hora?

MA. Tótas son iguals per mí.
Sols el temps de fè dos ratllas!

EN. Vols papè y llapis?

MA. Dòm, si.

AL. Aixis.

AR. Si.

AL. Despatxá prompte.
Lloch?

MA. A la vora del riu.
Y perque 'l duguin á casa
fássis veni dos amichs.

(Enrich y Mariano se 'n van per la esquerra primer terme. Tots los joves se 'n van per la dreta segon terme á poch a poch comentàn 'l fet. Alfredo queda pensatiu.)

ESCENA IX.

ALFREDO, ARTURO, ALMIRALL.

AR. Has lograt el teu objecte.

MA. Oh! el que mès m' ha agradat
es d' avisá á dos amichs
que 'm duguin á casa.

AR. Bah!
aixó son fanfarronadas.

ALM. Veurás, si t' haig de sè franch,
del modo qu' hi vist que tira...

AL. Ah, tu, que l' has vist tirá?

ALM. No li he vist errá cap tret.
Y á més d' aixo ha mort un gatx

al vol, ab bala, ab el rifle
que porta l' Ernest Monreal.

AL. Un gatx ab bala? Bah, home!
Si diu que no sab tirá!

ALM. Qui t' ho ha dit?

AL. Ell mateix
en aquí, al preguntarli
si habia mort res.

AR. Oh! ja sè
que tira, pero que hi fá?

AL. Res, home, que hi há de fè.
Crech que abulto mès qu' un gatx.

ALM. Bè, per xo s' ha vist molts cops
á tiradors principals,
que al apuntar al contrari
el pols 'ls hi ha tremolat.

AL. (Lo que es aquest juraria
que no li tremolará.)

AR. De tots modos dificulto
que tornem tots tres avall.

AL. Aixo si qu' es el de menos,
lo qu' estaba ara pensant,
es que 'm denigro una mica
renyint ab ell, perque es clá,
jo soch noble y ell no ho es...
A Paris es molt mirat.

AR. L' home d' honor no ho repara.
Desdirten ara?

AL. Jo? cá!
que no ho sabeu? si 'l morí
á mi sempre m' ha agradat.

ALM. Lo mal que tirí ell primè...

AL. Y si acás tirès jo abans?

AR. Home, y la lley?

AL. Bè, després
ja ho podriam disputá.

AR. Home, vaya una ocurrencia
Cuant ja 'l 'guèssis despatxat.

AL. Ja es dificil un arreglo.

ALM. Oh! y si has de disposá
res, ells tot de seguit vènen
veig qu' escriuhen allí baix
demunt de la pedra grossa.

AL. Es clá qu' haig de disposá;
pero haig d' aná á cal notari...
oh! y no més hi es 'ls dimars.
Si li deyam per deixarho
fins á la setmana entrant?

AR. Em fas creure que tèns pò.
AL. Que tinch pò? ja pots aná
á tractá las condicions.
ALM. Ja s' aixecan.
AL. (Ay, ay, ay!)
ALM. Y jo per si acás veig algo,
vigilarè d' allí dalt. (*Va dalt la montanya.*)
AR. Me 'n vaig pues á arreglá 'l modo
y condicions
AL. (M' ha agafat
un mal de ventre; á Paris
no 'm 'bia resultat may.)
AR. Serenitat y sanch freda.
AL. No témis, no 'm faltará.

ESCENA X.

ALFREDO, luego ALMIRALL, Y ARTURO, después MARIANO Y ENRICH.

AL. Serenitat y sanch freda...
Vamos. ja 'n podrè tirá
un bon tros á l' olla; 's veu
que no 's troba en lo meu cás;
el qu' es jo, ara, francament,
em vè un xich masa á remá
el pensá que ara soch viu
y serè mort dintre un cuart...
Vá! no m' hi puch avení;
pero, y aquells, que dirán?
Valor! no diu que s' ha vist
á tiradòrs principals
que al apuntar al contrari
el pols 'ls hi ha tremolat?
Axó com podría anà bè
que se 'l poguès afectá;
dárli una mala noticia,
l' hincendi d' una heretat,
ó bè la mort de sa mare
que diu que l' estima tant;
pero axó es tant perentori
que tot cálcul es en vá.
Alló de portarme á casa
es lo que mes m' ha agradat!
Portarme á casa! ja 'm veig
en lo llit, tot ple de sanch,
veure entrá 'l metje, pulsarme,
veureli remaná 'l cap,

y algú que 'm diu que vaig bè,
pero que 'm combregarán. (*Pausa.*)
Y no me 'n puch refujir...
La mort, ó sè deshonrat...
mort, que no n' hi ha cap de maco,
y tanta pò que á mí 'm fan.
De prompte y sens pensá res
m' hi volgut adelantá
y ara per torná enderrera
donaria cuatre rals.
Ja es aquí l' Arturo... vaija,
jo haig de mirá d' escaparm'.
(*Surt Arturo y Almirall.*)

AL. No 's veu ningú.
AR. Tot está
ja arreglat.
AL. (Ja puch morí;
gasta mólta calma.)
AR. Si;
á vint passos es fará.
AL. A vint passos? Admirable! (*Cridant.*)
No m' ha de rompre 'l cervell?
ALM. No; ja 't dich que tèns la pell
en un perill respectable.
Y si et mata com ansía,
ens eclipsa á tots, t' ho dich.
AR. No gosará poch l' Enrich
realisant sa profecía.
ALM. Y que será el rey aquí.
AR. Y tant qué ens en hem rigut,
es ridícul.
AL. (Tu tu tut.)
AR. Aquest home ha de morí.
ALM. Tu tiras bè.
AL. Molt, ja ho sabs.
ALM. Donchs má ferma y ull certero.
AL. Si, pero com ho puch ferho
si ell primè 'm clava á can taps.
AR. Nada, l' honor.
ALM. Es tentada
... tira molt.
...goci mès bunyol.
..., es cosa consumada.
...mè es l' honor que la vida.
(Aquet ja 'm crema ab l' honor.)
(Sino que també 'm fá horror
tirá ell primé... De seguida....)
(*Surt Enrich y Mariano*)

ALM. Aquí 'ls téns.
AR. Bé, que fem?
AL. Oh, que fem...
EN. (*A Mariano.*)
Apreta fort.
MA. Dintre un moment será mort.
AL. Ja veurá, allò ho deixarém.
MA. Y això fan 'ls de sanch blava?
ALM. (*A Arturo.*)
Desafíal.
(*Almirall agafa la escopeta de Mariano y cambia 'l cartutxo.*)
AR. Yo?
AL. Es clá.
Sabent que el tinch de matá
de positiu.
AR. Ah! (*Alegre veyent lo que fá Almirall.*)
ALM. Ens acaba
de salvá D. Llop.
EN. Ets dutcho
pero no et valdrá anularlo. (*á Alfredo.*)
AR. (Pero això es assessinarlo.)
AL. (Ja está cambiat el cartutxo.)
Es la sèva? (*Per la escopeta.*)
AR. Sí.
MA. Es tart.
AL. Yo li vuy fè aquet favor.
AR. No será mentres honor
tingui l' amich d' un cobart.
AL. (*A Arturo furiós.*)
Cobart jo?—Que ho passin bé (*Váse.*)
AR. Cuan vulgui. (*Prenent l' escopeta.*)
MA. Podem anari. (*Prenent la sèva.*)
ALM. (Es vil pero es necessari.)
(*Se sent un toch de corneta de cassa repetit més lluny á intervalos.*)
MA. (Ah! l' Elena!) (*Turbat.*)
Podria sè
aplassarho per mitja hora?
ALM. (*á Arturo.*)
Ja tè por.
MA. Es que no pensa.
AR. Y això fan els de sanch bla
MA. (*Ofes.*)
Arturo
AR. (*Ab burla.*)
Si no ho vol, fora;
ho deixarèm per demá.

EN. No sè perque el cor me diu
que l' Arturo el matará.

ESCENA XI.

ELVIRA, luego ELENA.

EL. No hi son, ja hi haurán anat
y no coneixe 'l camí.
L' Elena.
ELE. (*Sortint.*)
(L' Elvira aqui?
La cita haurá sospechat.)
EL. Ay, Elena, per favor;
Correm al riu, jo no hi sè.
ELE. (Alerta.)
EL. No ho sabs?
ELE. Jo?... que? (*Ab calma.*)
EL. Un desafio; que horror!
ELE. (Vol allunyarme; es veu clá.)
EL. La calma ton front senyala
cuant potsè prompte una bala
una vida acabará.
ELE. Un desafio? y qui es? (*Irónica.*)
EL. Es l' Arturo y en Mariano;
que no veus com t' ho demano? (*agenollanse.*)
ELE. Y qui t' ho ha dit? (*espantada.*)
EL. El Marqués.
ELE. Pero...
EL. (*Al colmo del desespero.*)
Que matantse están.
Correm.
ELE. Si m' enganyas ara...
EL. Si t' ho juro per la mare
que del cel m' está mirant.
(Al dar un pas per anarsen se senten dos tiros y fan un xisclet d' horror. Elena cau arrodillada.)

ESCENA XII.

Mateixas, MUS, ab l' escopeta.

MUS. (*Depresa.*)
El noy ahont es? digueu.
EL. Mus.
MUS. Es dí que será vritat...
aquets tiros que han tirat....
EL. Son ells.

MA. Es burla?.. (*furiós.*)
L' espero al riu.
(S' *en va y 'ls demés el segueixen.*)

MUS. Ells!.. Válgam Jesús. (*Ab sentiment.*)
Si ha mort, que dirè á sa mare
cuant 'm pregunti per ell?
Que tremolin si aquet vell (*Furiós.*)
estés al riu 'l troba ara.!
(Surt furiós. Elvira 's tapa la cara ab las mans y Elena segueix agenollada.)

FI DEL SEGON ACTE.

ACTE TERCER.

Plassa d' un poble; á la esquerra un embelat ab banderolas. Varios joves per la entrada, en la que hi haurá una tauleta de torrat, aixó en segon terme. A la dreta una casa ab una era al devant, en la que, y en segon terme, hi haurá un pallé; en primer, varios testos de flors.

Al aixecarse 'l teló, se sent el repich de las campanas y sortirá de la esquerra, primer terme, una música que figura que fá la passada. Molta canalla detras que baladreijan. A la porta de la casa, varios que miran passar la música, que 's fica per la dreta, segon terme; entre ells hi haurá l' Arturo, Mus, Enrich, Almirall, D. Pau, Elvira y D. Llop en mitj de l' era ab el toballó en un botó de la levita.

Cuan acaba de sorti la música surt Magí ab una safata ab cafés y un mosso detrás ab un altre y una cafetera, atravesan la escena y 's fican á la cassa. Magí diu 'l vers cuan está entre 'ls xicots. Passada la música. tots los de la casa 's fican dins, menos D. Llop y Mus.

ESCENA I.

D. LLOP, MUS, MAGÍ, MOSSO, ALMIRALL, ELVIRA, D. PAU, ARTURO y ENRICH.

MA. (*Pasant*)
Alerta, que porto oli!
casi bè no 's pot passá!

VEUS. Vivan 'ls fatxendas!. Viva!

MA. (*Al arribar d l' era.*)
Aboca!

LLO. (*Rient.*)
Ah ja ja, ja!
quina fila fá 'l que toca
'l clarinet!

(Pausa fins que ha passat. Al desapareixer la música tots 's fican dintre menos Llop y Mus)

ESCENA II.

LLOP, MUS, luego MAGI.

LLO. Endevant,
ja hem dinat.
MUS. Y ha dinat be?
LLO. Si he dinat bè? Mes que may.
MUS. Que no 's treu el toballò?
LLO. (*Ho fá.*)
Ni me 'n bía recordat.
Es un poble molt alegre.
MUS. Oh! prou!
LLO. Bé deureu ballá.
MUS. Que 's pensa que soch baldufa?
LLO. Quina solta!
MUS. Home, la edat...
LLO. Jo be hi vist ballá á Espartero
y té més de vuitanta anys.
MUS. Donchs jo no 'ls tinch y no ballo.
LLO. A mi sempre m' ha agradat.
Tinch cuatre cosins boleros,
y dos de cuatre germans
que tinch, tanbè son boleros,
y dos oncles que ho han estat.
MUS. Si que n' hi há de boleros.
LLO. Boleros ó militars.
MUS. Aixis
deu ballá molt bé vosté?
LLO. No mes ballo 'l vals;
pero aixó si, may descanso,
y cuan hi estich engrescat,
encara que 'ls músichs párin,
per xo segueixó ballant.
MUS. Casi bè ha de ser bolera
la que tregui per ballá
LLO. Oh! já n' hi hagut mès d' una
que m' ha quedat morta al bras.
MUS. (Si sé aixo, porto la dona.)
LLO. Y en Mariano, que no 'n sab?
MUS. Pse! Per xo no ha ballat gaire,
pero de saberne es clá.
LLO. Diuhen qu' es molt rich.
MUS. Si ho es?
Ni tampoch 'l que tè sab.
LLO. Com son fortunás que vènen
ja dels vells...
MUS. No, no; no pas

aquesta; jo vaig coneixer
al seu pare de soldat;
tot ho ha guanyat sa mare
traficant ab bestiá.

LLO. Diuhen que l' estíma molt.

MUS. Ab deliri... cosa gran.
Al seu pare vá mori
presoner ja fá molts anys.

LLO. Això si que tè més merit.
Pero lo que sembla estrany
que no tingui cap ofici.

MUS. Sent tan rich...

LLO. Y que li fá?
la carrera may fá nosa.

MUS. Que podria sè? abvocat?
notari?

LLO. Que tè?.. ó bolero;
això no fá nosa may.

MUS. Ah, ja, ja! no 'm fassi riure.
Quin acudit!

LLO. Cada cual
tè las sevas preferencias;
Els meus fills tots ho serán.

MUS. Bè, bè, bon profit 'ls fassi.
Avuy si que l' hi ballat
al veurel entrá ferit,
y gracias que fós al bras.
M' ha fet rebre un susto que
no 'l pahirè.

LLO. Y carregant
diu que ha sigut?

MUS. Aixis diuhen.
(Ja que ho volen ocultá
fem un xiquet la comedia.)

LLO. Vaya una casualitat.

MUS. Y tira bè.

LLO. Ja ho he vist.

MUS. Ah, si ja ha vist, ab el bras
malalt ha matat ab bala
aquell crestat que demá
ens hem de menjá.

LLO. També
l' hí vist matá ab bala un catx.

MUS. Pero 'l crestat que volava
y qu' era lluny.

LLO. Y ha quedat
mort tot de seguida?

MUS. No,

pero no ha sigut viu un cuart,
ha espirat á n' als meus brassos.
Aquí 'n matan un cada any;
es pe 'ls mossos.

LLO. Tè una hisenda
molt préciosa D. Juan.
Y aquí hi está 'l masobè?

MUS. Si, 'l masobé, en Bernat,
que no vá á pendre cafè?

LLO. Si, ara. Y vos?

MUS. No 'n prench may.
Sab hont anirè? al pallè
á veurer si dormo un cuart.
Ja ha vingut 'l seu amich?

LLO. El marques? No l' hi vist pas.

MUS. Dons si 's descuida no entra;
no sè hont haurá dinat.

LLO. Bé. si no vè un ximple menos,
oh ya riurem, hi avisat
al nunsi perque el cridés.

MUS. Es cremará mes que un all.
Are no pensaba dils' hi.
Si després volen jugá
un rato á cartas, demanin.

LLO. Prè esperá l' hora del ball
no será mal jugá un rato.

MUS. Sab si 'l correu ha arribat?

LLO. No. Qu' has de rebrer cartas?

MUS. No se 'n rigui. Vaig portá
d' allá dalt unas violas
que 'm váren fer trasplantá
y ahi eran casi mortas;
y á 'n Manel hi encarregat
que m' escribis cada dia
de la manera qu' están.

LLO. Y per unas flors...

MUS. Es qu' eran
hermosas, y en alli dalt
tots las admiraban molt
pels seus colors tan marcats.
Pareixian de bellut.

MA. D. Llop, que s' está acabant
'l café.

LLO. Perque no avisan!
Ho rompo tot si no n' hi há. (*vase.*)

MUS. Home, per xo no s' enfadi
Vaya un genit tan estrany!
(*Soroll de veus y de vidres que 's trencan.*)

Pasan aigua... quina gresca
arman alli dins, es clá
son senyors y tot s' abona,
cuant diferent d' alli dalt.
Bah! tot axó, francament,
per mi ni pe 'l noy no fá.
Oh! y que al trobarlo ferit
encara que poch y al bras
si no m' aturan, l' Arturo
no estaria alli dinant.
Oh, y á mès: que ningú ho sápiga.
Mus, cuidado ab el parlá,
sobre tot que no s' enterin,
y tot per ellas, mal llamp!
Y el noy no tocarlo á n' ell;
á vint passos 'berl errat,
vaja, 'm sembla qu' es mentida.
(Se sent ruido de veus y Mus mira lo que es.)
El Marqués.—No sé si ho sab,
bá, bá! Tampoch l' hi direm.
(S' *ajeu al peu del pallé.*)

ESCENA III.

MUS, ALFREDO.

(Pel fondo, ab escopeta, depressa y detrás una colla de xicots alborotanlo ab crits y xiulets.)

XI. Cassadó de pega! Eh, eh, eh!
AL. Vaja, llargo, llargo.
MUS. (Qu' es?)
AL. Quin poble mès indecent!
Per xo 'm carrega la gent
de poch mès ó menos.
(á un que se li acosta.)
Vès,
noy, sino en un instant
ets cadáver. *(Mus s' aixeca.)*
XI. Eh, je, je!
MUS. Ques, D. Alfredo, que tè?
AL. Aquets que...
MUS. Arri al botavant!
(Tots fujen cridant y xiulant.)
AL. Oh! y veyeu quina fal-lera!
hasta 'ls hí dit qu' era noble.
Desde la entrada del poble
que 'm segueixen al derrera.
Jo crech que ni al embelat

em gosarè á presentá,
perque al sentirlos cridá
hasta 'ls grans s' hi han barrejat.

MUS. Si qu' ha sigut cosa forta.

AL. Es que no hi ha educació;
com si fòs una funció,
tothom sortia á la porta.
Jo de vergonya mitj mort,
hasta hí corregut.

MUS. Que diu?

AL. Y allí tothom riu que riu,
y 'ls xicots cridánt mes fort.

MUS. Bè, deixiu per pataratas.

AL. Per xo no ho han fet en balde,
perque ensenyarè al arcalde
aquestas dugas patatas.

MUS. Hi há pogut veurer vosté
qui ha tirat?

AL. Aixó 'ls abona;
peró aquesta mes rodona
ha eixit de dins del café.

MUS. Es que li han vist sense re
al sarró y aqui no s' usa.

AL. Gués anat ab gech ó brusa,
pero com porto xaquè!..

MUS. Oh! y veig qu' hasta li han tacat.
Si al menos 'guès sigut vèll..

AL. Me 'n han tirat una al clatèll
qu' es lo que mes m' ha cremat.

MUS. Deixiho corre.

AL. Es molt innoble.

MUS. No 'n treurá ré que ho denunci.

AL. Demá, per medi del nunci,
desafio á tot lo poble.
(Ara 'm recordo del meu,
qu' aixó me 'n feya olvidá.)

MUS. No hi pensi y vagi á dinà.

AL. Ho faig perque ho demaneu.
(Haig de sabé com ha eixit
aquell negoci.)

MUS. Que pensa?
Si no hi vá quedará sensa.
Oh! que hi trobará un ferit.

AL. (Ferit? ja no vá bè aixó.)
Y qui es?

MUS. El noy.

AL. De tiro?

MUS. Si, y si es com l' altre, miro

que no 'l veyam mès.

AL. Pero
quin altre?

MUS. El qu' ell ha tirat
després.

AL. L' ha mort?

MUS. No ho sab?

AL. Si.
(Respira, cor.)

MUS. À la fi
fá poch rato que ha espirat;
y ab 'l bras ferit, té un ull
que allá 'hont 'l posa...

AL. (Que deya!)

MUS. 'gues vist del modo que queya;
com una bola, 'n tè orgull.

AL. Donchs hi haurá poca alegria
per alli dins?

MUS. Per xo si,
era un animal, y al fi
vá mori perque fugia.

AL. (Em podia di cobart!
ab aquell tot arma s' osca.)
Y 'hont l' ha tocat?

MUS. À la closca.

AL. No n' haurán pas donat part?

MUS. Qu' es boig?

AL. (Per no comprometres)
ara 'l que jo tinch de fè
es fingi que no sé re,
fé 'l valent y etzetra, etzetra,
que si al primè Deu te guart
veyen l' Ernesto ó l' Enrich,
en hont es l' Arturo? 'ls dich,
que 'l vuy matá, per cobart
no 'm tindrán. Sí, aixó es.

MUS. Que aviso?

AL. El qué?

MUS. Que no
té gana? Vinga 'l sarró.

AL. Avisa donchs, tè, tè, vès.
(*Mus entra á la casa.*)

ESCENA IV.

ALFREDO, luego MARIANO, Y ENRICH.

AL. Bè, ja he passat un perill;
ara ab lo qu' hem de pensá

es veurer de desbancá
al pagés, qu' es molt sensill.
Rica es, y 'm treura de apuros
que jo tot ho tinch... al banch.
Déixam arribá al estanch
á comprá un parell de puros.

(*Se 'n vá par la esquerra. Mariano y Enrich surten de la casa.*)

EN. Diu que l' Arturo desitja
parlá ab tú, y es segons crech
per haberli perdonat
l' acció vil qu' ab tú ha fet,
y com has pogut coneixe
l' engany?

MA. Oh! molt fácilment.
sí guès dut bala la cápsula
el mataba sens remey.

EN. Per xó al volgué tú tornarhi
t' ha confesat de por fret
la vil jugada del cambi,
que infames!...

MA. Bé, no 'n parlem;
prou cástich es la baixesa
en que han caigut.

EN. Es mol cert.

MA. En fi, es acte consumat
y val mès que no 'n parlem.
Y que tal, tèns la resposta
qu' esperabas?

EN. No, 'l cartè
no habia arribat encara;
Estich mol impacient
per sabè si me la dònan.

MA. Espero saber quí es
la dona que tant adoras.

EN. La que adoro ab tal estrem
no es la dona, es una dona.

MA. Y no puch sabé qui es?

EN. Ja vaig dí que t' ho diria
tant si 'm vá, com no 'm vá bè.

MA. La conech?

EN. Si, la coneixes.

MA. Y es aquí?

EN. En aquí es.

MA. N' han vingut tantas que inútil
es pensarhi.

EN. Virtut tè
com la flor de la inocencia...

talent y cor poseheix,
es hermosa, molt hermosa
y es de lo que mès poch tè.

MA. Una no mès en coneixo.

EN. Qui es?

MA. No 't puch dí qui es;
el teu secret jo respecto
respectam 'l secret meu.

EN. Y tu, cuant te 'n vas?

MA. Espero
de un afecte qu' avuy neix
sabé si soch correspost.

EN. Com s' entèn?

MA. Ho estranyas, eh?
Es que ahí era un capritxo
lo que 'm feya sufrí, y es
avuy una convicció intima
que dintre 'l cor vá creixent,
ahí estimaba á la dona,
avuy á una dona.

EN. Qui es?

MA. Com tu esperas, jo espero.
y 'l resultat te dirè.

EN. La conech?

MA. Si la coneixes.

EN. Y es aquí?

MA. En aquí es.

EN. N' han vingut tantas, que inútil
es pensarhi.

MA. Virtut tè
com la flor de la inocencia,
cor y talent poseheix;
es hermosa, molt hermosa,
y es de lo que mes poch tè.

EN. Una no mès en coneixo.

MA. Quí es?

EN. No 't puch dir qui es.
El tèu secret jo respecto,
respectam 'l meu secret.

MA. (No es la sèva com la Elena!)

EN. (No es com l' Elena, no ho es!)
Permetem que torní á veurer
si es qu' arribat lo correu.

MA. Prego á Deu per bonas novas.

EN. Jo per tú també li prech.
(*Anantsen cap á l' esquerra*)
(Qui será la qu' ell estima?)

MA. (Qui será la qu' estima ell?)

ESCENA V.

MARIANO, ALFREDO, ALMIRALL, luego ARTURO.

(Alfredo surt per hont se 'n ha anat, fumant, y després dels primers versos, surt Almirall de la casa.)

AL. Ja tinch cita ab l' estanquera
per questa nit á las deu.
Desde la princesa altiva
hasta la que pesca...

ALM. Olé!
Hont has dinat?

AL. (*Cremat.*)
A can Túnis!

ALM. Donchs haurás menjat de peix?

AL. Hí menjat lo qu' hi volgut.
Quin cigarro! (*L' llensa.*)
Ho passa bé? (*á Mariano.*)

MA. (D. Llop no 'l judica mal.)
Anem passant.

ALM. Y que tèns?
Sembla qu' estás enfadat?

AL. Ho estich y ho estarè
fins venjarme del oprobi
qu' avuy l' Arturo m' ha fet.
A Paris may 's perdònan
fets indignes com aquet.
Ves que 'n treya de matá
al senyó.

MA. Té rahó, res.

AL. Després hi vist á sánchs fredas
qu' era un acalorament
y á més, era assesinarlo
tirant com tiro tant bé;
pero ja que de cobart
m' ha tractat, demá mateix
tindrè la honra mes neta
que las mans de cap barbè.
Vol sè 'l meu padri?

MA. Tinch feyna.

AL. Ho vols sérmen tú?

ALM. De qué?
De comfirmá?

AL. Home, deixat
de broma; ara parlem
de sério; jo á n' al Arturo

(*Arturo surt y s' adelanta poch á poch.*)

l' haig de matá, no hi há mes,
m' ho demana la vindicta,
l' honor dels ávis, que des
d' el primé: Carlos el simple,
em contemplan desde 'l cel.

ALM. No parlas mal.

AL. (Em sembla.
que hi fet efecte.)

AR. Aqui 'm téns.

AL. Com .. que .. (*Sorprés.*)

ESCENA VI.

Mateixos LLOP.

LLO. Per fè la manilla
els necessito á vostés.
(*Agafa pe 'l bras á Alfredo y Almirall.*)

AR. Esperis.

LLO. No, ja som prou.

AR. Es que...

LLO. No 'l necessitém.
(*Se 'ls en dú á empentas cap á la casa.*)

AR. Li ha vingut molt bè D. Llop;
luego mes tart ens veurem.

ESCENA VII.

MARIANO, ARTURO, luego MUS.

AR. Mariano, per mes que 'm costa
crech deurerli repetí
que necessito un perdò
mes lato que 'l concedit,
pues com mes penso ab el lance
veig ma conducta mes ruí.
Despreciim si li agrada
tractim de cobart, de vil,
que per molt que vosté 'm digui
jo á solas molt mes m' he dit.

MA. Basta Arturo, que obligantme
tals paraulas á senti,
del cristall de la meva obra
ab son alé entela 'l brill
y no es de tal trasparencia
que tan en puga sufrí.

AR. Mariano, tanta modestia
d' humillar m' acaba, aquí
no n' hi há, son estrangers
los sentiments del seu pit.

MA. Per xó me 'n torno á montanya,
qu' es del punt hont ells son fills.
Son pobres flors trasplantadas
qu' al sorti del seu país
han 'nat perdent son aroma
y en aquí s' están morint.
L' aire qu' allí las movia
venia del cel, y aquí
la admósfera está cuberta
ab vapor de dols y crims.
Dos dias hi há que la respiro
y ab tan curt periodo he vist
faltá en el amor dels pares
al de esposas y marits;
rendí culto al faust al lucso
religió no hi há perill
pus el Deu que aquí s' adora
es el bou d' or dels antichs;
Palau de nous sibaritas
que en la molicie vivint
vagá pe 'ls nuvols somía
desde 'l fanch d' or del seu llit.
Y aixo 'l vulgo ho anomena
civilissació y se 'n riu
cuan se digna visitarne
nostres llars de sóta 'ls pins
del tirabou y sardana
perque acompanya ab cántichs
religiosos el pagés
aquells balls ridículs, ruins,
y la civilissació avansa
y roda 'l mon, y entre mitj
roda la imaginació
del home d' avuy febril,
que entre mitj de mil plahers
que gosa ab un goitj, sufrint,
en busca un sense sabero
que al buscarlo en va fugint
y aquet goitj es la sardana
que balla el pagés tranquil.

AR. Ara si 'l conech Mariano,
y si 'm dès el nom d' amich,
per molt felis em tindría.

MA. Cuan l' hi negat y en á qui?

AR. Respondrá ab mes elocuencia
que jo, aquet bras ferit.

MA. Ell ja no 'm causa dolor,
y á n' á vosté encara sí.

(*Surt Mus de la casa.*)

AR. Com podrè jamay pagarli...
MUS. Vols café? Ja no n' hi ha.
MA. Sí.
Si volgués acompanyarme...
AR. Ja n' hi prés, mes per xo vinch...

ECENA VIII.

MUS, luego ALFREDO.

MUS. No sè 'l que li passa al noy;
cada dia 'l veig mes trist;
está 'l mateix que las violas
que 'm va fè portá d' alli;
allí ell alegre, ellas guapas,
en aqui tots ensopits;
ja vaig di que trasplantantlas
no fora estrany el morir.
Y á 'n ell vaig dirli: Mariano,
vás á un punt de mals espríts,
qu' esmorsan l' hora que dinas,
dinan l' hora d' aná al llit,
es despertan cuan tu dinas,
y fan nit del demati.
Van dins de casa ab fandillas,
llensan al neixe als seus fills,
portan els gossos ab coixe
y ara 'ls casan els civils...
una cosa fan tant sols
qu' es l' únich que fan bonich,
que no dorman ab la dona;
ab aixó vènen ab mí.

(*Surt Alfredo de la casa.*)

AL Avuy no surto de penas;
gracias á Deu que n' he eixit.
Ves, férme juga á manilla
sens saberne; jo he dit si,
per sortir d' aquell apuro.
MUS. Hont vá?
AL. Apropósit, qué has dit,
qu' en Mariano 'l 'bía mort?
MUS. Y encara li torno á di.
AL. Pero si 'l cabo de veurer
el mateix que tu y jo viu.
MUS. Parla de broma ó de veras?
AL. Et torno á dí qu que l' hi vist.
MUS. Ja veurá, tot seguit torno.
AL. No te 'n vagis, no.

MUS. Es bonich!
Home, si ha mort als meus brassos,
devant de molts; es á dí,
jo li aguantaba 'l cap.
AL. Que 'm prens per un maniqui?
MUS. Cuan 'm digui qu' es aixó
li respondré.
AL. No t' hi dit
qu' ara l' acabo de veure?
que hi he parlat?
MUS. Ab ell?
AL. Si.
MUS. Si ?.. fássis da una mirada;
vosté no está bo.
AL. Que dius?
MUS. Hi ha parlat?
AL. Si.
MUS. Ab ell?
ab 'l crestat?
AL. Si, home, si.
Com s' entèn ab el crestat?
MUS. De que parlem?
AL. No m' has dit
que 'n Mariano ha mort l' Arturo?
(*Mus figura que toca la guitarra.*)
Vols di qu' es mentida?
MUS. Si.
Jo li he dit qu' en Mariano
estaba ferit á dins,
y que si arriba á sè 'l tiro...
AL. Com l' altre.
MUS. Com l' altre, si.
AL. Bé, com l' altre 'l del Arturo.
MUS. El del crestat.
AL. Donchs així
no ho deyas pe 'l desafio?
MUS. (¡També ó sap!)

ESCENA IX.

Mateixos, LLOP.

LLO. (*Furiós.*)
Ah, es aqui?
me 'n alegro, trihi armas,
AL. Perque?
LLO. Trihi armas li dich.
De mí may ningú se 'n burla
Que vol vosté? (*á Mus.*)

A n' aqui
hi está de més.

MUS. Es que...

LLO. Fora!

MUS. (Donemli aquet gust, fugim.)
(*Se 'n va á la casa.*)

AL. (Ja morirè d' un ó altre.)

LLO. Que no sab que fétas tinch
set campanyas? Digui, calli.
Pot avisá als seus padrins:
trihi sabre, punyal, pistola,
canó, obús, polvorí,
máquina infernal, dimonis
que se l' enduguessin viu.

AL. Pero si no 'n sè á manilla.

LLO. Y encara m' ho gosa á dí?
mico vestit de senyo?
Que per ventura li he dit
que m' agafès per company?

AL. Algú ho habia de sér.

LLO. Si?
Vágissen del meu devant, (*va per fugir.*)
pero no, no 's mogui.

AL. En fin,
cuant li he fet perdrer?

LLO. Sis rals.

AL. Y per sis rals fá aquets crits?

LLO. No está pels sis rals, está
que 'n podia guanyá altres sis.

AL. Tingui, sis y sis, fan dotse;
això es columnari.

LLO. Així
li tinch de torná dos cuantos.
Tingui.

AL. No son bons.

LLO. Que diu!
El mesobè me 'ls ha dat.
Ja veurá, donchs vingui ab mi.

AL. Home, tinch feina.

LLO. Que feina!..

AL. No m' agafi... sent?

LLO. A dins. (*Enduentsel.*)

ESCENA X.

ELVIRA, luego MARIA no ELENA.

EL. Milló, ara estich segura.
Avans de que torni, tinch

prou temps per veure en Mariano,
que li he fet dí que sortís.
Si 'l veig avans que la Elena
la victoria hi conseguit,
que á pesar de tot m' estima;
m' ho ha mostrat vegadas mil.
Las armas del coquetisme
qu' hasta ara tan bè hi blandit,
per postrimera vegada
avuy las tinch de cenyi.
Mes ay, que ja 'l coquetisme
de mon cor sento fujir,
tal com fuig la nuvolada
al calor del sol cuan ix,
y 'l buit que en son lloch hi déixa
apenas pot engloti
l' amor inmens que 'm devóra,
la passio qu' estich sentint.

(Surt Mariano de la casa y pel fondo Elena, **Elvira** *es posa á culli flors.)*

Ma. (Diu que 'm vol veure... no en balde
m' haurá cridat.)
El. Alli está.
Ele. (Elvira!)
El. (Elena!)
Ele. (Ell!)
Ma. Per quina casualitat?...
El. Jo m' estaba cullint flors... (*turbada*)
Ma. Y vosté?
Ele. Jo?.. paseijant.
El. Em vol ajudá, Mariano?.
Ma. Prou.
El. (Comensi 'l combat.)
Ay! miri quin pensament;
cúllimel.
Ma (*Vol y no pot.*)
Valua 'l bras!
Vegi si pot vosté, Elena.
Ele. Quin es?
Ma. Aquet... Ah ja já!
(ab passió y posantsel á un trau.)
Ele. Es hermós; tinguí.
Ma. En el cor.
El. (Es per mi?)
Ele. (*Indiferenta.*)
(Per qui será?)
El. Potsè no endevinaria
per qui faig ara aquet ram?

MA. No es tant fácil el respondre,
el podria fè per tants...
EL. (Que voldrá dir.)
ELE. (No comprench.)
EL. Es molt fácil acertá (*ab intencio.*)
Vol aguantá aquesta rosa?
MA. Ab molt gust.
ELE. (Oh!)
EL. (Ja he guanyat.)
MA. (*á Elena.*)
Pot fè 'l favor de guardarla?
A mi se 'm pot desfullá.
EL. (Oh!)
ELE. Pero...
MA. Pot colocarla
en el vestit.
EL. (*Deixa caure 'l ram.*)
(L' hi ha dat!)
MA. Hi sentan tant bè las rosas
á demunt d' un vestit blanch!
No es vritat Elvira, que...
Y donchs, que ja no fá 'l ram?
(*á Elvira.*)
Que miro! las violetas
per terra! Pues que no sab
qu' es la flor de la inocencia?
y el lliri la castidad!..
Llensa las flors virtuosas
Elvira?..
Pero que fá? (*A Elena.*)
Li dono á guardá una rosa
que encara no ha colocat...
EL. Mariano, es una imprudencia...
MA. Imprudencia, ho pot di alt.
—Recordo d' una vegada,
y aquesta la vaig enviá
jo mateix, era una rosa,
hasta mes bella si cab,
la senyoreta, mes... jove...
era 'l vestit molt mes blanch.
pues aquet tè algun adorno
y aquell no 'n tenia cap.
L' encárrech que vaig envíarli,
era al qu' ara faig igual;
sols qu' ella debia guardarlo
y ab vosté es sols voluntat.
Al poch rato de donada
casualment vaig entrá,

cuan alegres rissotadas
em váren fé aixecá 'l cap.
Un jove elegant tenia
agafada per la má
á n' aquella senyoreta, *(ab intenció,)*
Vull dí... la del vestit blanch.
Baixá 'l cap y senti al cor
un cop cruel, vá sé igual;
mil fullas vaig veure en terra
d' aquell botó desfullat
que més que fullas, del cor
debian sèr gotas de sanch,
pues sols á la meva mare
podia més estimar.

EL. Mariano...

MA. Ah, no, no!
la nena era original,
per axò 'l mateix amor
em vá jurá l' endemá.
Després, sens sabé 'l motiu
ni res mes habé mediat,
em volguè posá en ridícul
y la honra arrosegar
de una, que al costat d' ella
es com un roch y un diamant.
Pero Deu que sempre vetlla
per la inocencia, ofegá
vá volé la leal empresa
d' aquella del vestit blanch.
Y ho creurian que ni aixis
ha pogut escarmentá?
qu' encara vol enganyarme?
Poro jo no m' he venjat,
y no 's pensin, que podría,
y tant' qu' encara no fá
vint y cuatra horas que 'l jove
per quí vaig sé desbancat,
sortia de matinada...

EL. ¡Mariano!

ELE. (¡Oh!)

MA. Per un cercat
del jardí de casa seva
ab una escala á la má
y sénto que no recordo
lo seu nom.
(*A Elvira.*) Pero que fá?
li dono á guardá una rosa
qu' encara no ha colocat!

Colóquili voste, Elvira,
á n' el lloch ahont está
aquet pensament.

(Agafa la rosa de Elena y la dóna á Elvira que no la pren.)

ELE. Mariano!

EL. No.

MA. Já 'm recorda, 's diu...

EL. } Ah!
ELE. }

(Elvira pren ab rapidés la rosa de Mariano y comensa á colocarla á Elvira.)

MA. Ja m' ha fujit; aixo si,
es un nom endiablat.

EL. (Que bè 's venja!)

MA. Que bè hi sentan
á demunt d' un vestit blanch!
Pero no sè aquesta noya
lo que pensa á la vritat;
lo millor fóra casarse
ab aquell jove elegant.
Jo, á lo menos, ho faría.
No 'ls he sembla? Ah, já está?
No es vritat que sent hermosas
ressaltan molt sobre 'l blanch?

EL. (Per Deu, Mariano!

MA. Oh!... plora,
Elvira, vosté?... Es vritat
que plors causa la conducta
de la nena original.

EL. Elena...

MA. Ja se 'n vá, Elvira?

EL. Mariano. que Deu li pach. (*Se'n vá*)

ELE. Pobre Elvira!

MA. (Veig que aquí
cruel com ells m' estich tornant.)

ESCENA XI.

MARIANO, ELENA, luego MUS.

ELE. Oh! n' ha fet massa, Mariano.

MA. Elena m' ha fet molt mal.

ELE. Y cregui que avuy l' estima
com mes no 's pot estimá.

MA. Ho dupto tot avuy d' ella
y en que fòs, ja fòra tart;
avuy sento un altre amor
sino mes ardent, mes gran.

ELE. Mariano!

MA. Si, si, Elena,

ja fá temps qu' estich buscant
un noble cor que 'm comprenga
sens may haberlo trobat,
y avuy que la Providencia
me 'l mostra, estesa la má,
vosté ab 'l seu bras l' aparta
com si fós un apestát.

ELE. Mariano!

MA. Oh, perque, Elena,
no escolta ma veu?

ELE. Ja may.
Admetre jo 'l seu amor
sent de l' altre cruel fiscal,
demostraría interés
lo qu' es generositat.
Si vosté espontáneament
me l' haguès brindat avans,
m' hauria fet molt felissa;
pero ara, Mariano es tart.
Las paraulas que vaig dirli
á n' el ball, han aixecat
entre 'ls dos una barrera
impossible de saltar.

MA. Llavors no 'm queda esperansa,
ni una promesa, ni...

ELE. Cap.
Sois l' amor d' una germana,
Mariano, li puch brindá.
Cumpleixo ab el meu deber.

MA. Si ab lo que fá está negant,
la confessió qu' en mal hora
em vá fé ahí. Oh! no ha estimat
qui ab aquesta sanch freda
tal combat pot soportár.

ELE. Que no hi estimat!

MA. Elena!

ELE. Diu que jo no hi estimat!
Negui á la terra sons fruits
al sol els seus propis raigs
y hasta 'l seu mateix amor
que en aquí posa tan alt,
pero no negui á l' Elena
el seu, inmens, noble, gran.

MA. Qui á nostra ditxa s' oposa,
Elena, si aixó es vritat?

ELE. De la regió del deber
las murallas de diamant.

MA. Ningú sab...

ELE. Vosté delira.

No ho sè jo? vosté no ho sab?
Per nosaltres, som nosaltres
los mes jelosos fiscals.
Podem, comesa una falta,
sér d' un jutje perdonats;
pero á nosaltres, nosaltres
no ens ho perdonem may.
Una mala acció comesa,
envolta en el vel mes gran,
que ningú n' ha hagut esment,
que ningú ha vist, ningú sab,
sempre á nosaltres, nosaltres
ens la mostrem ab la má,
y no un dia ni dos,
y no un any ni dos anys,
sino sempre... no ho sent? sempre,
y tal volta al devallar
á la fossa, demunt d' ella
ens assentèm esplicant
la nostra propia sortida
al supremo tribunal,
per presentarse en un sol
acusador y acusat.
Adios.

MA. Escolti. Malhaja
lo dia que vaig ser nat.
Perque vaig deixà á montanya?
Allí al menos sens pensár
no seria el que aquí...

MUS. (*Que ha surtit de la casa menjan pinyons.*)
Un tonto. (*Mariano se 'l mirá.*)
Vols pinyons? Ja hi has pensat
ab allo que sempre 't deya?
Las donas son mal bestiá
y que 't farán tornár ximple
que no te 'n adonarás.

MA. Bè, bè, calla y deixam, Mus

MUS. No son com las d' allí dalt!
Mira que jo las conech!
ja sabs que hi estat dos anys;
hereu, la saben mol llargá,
y aquesta t' amarrará.

MA. (*Alegre.*)
Que vols di?

MUS. Qu' estich segú
de que t' hi aparellarás

MA. Si fós cert...

MUS, A mi m' ho sembla;
bè, per xò Deu nos en guart.

MA. No tinguis pó que resulti;
jo t' ho asseguro.
MUS. Veyam.
MA. Aquesta no es com las altras.
MUS. (Vaya una casualitat.)
MA. Y 't diré, perque 't convensis,
que no 'm vol, que ho ha dit clá.
MUS. Veig que beus molt á galet
per haber passat tants anys
dessota la parra grosa,
estudia que estudiarás.
MA. Et dich que no la coneixes.
MUS. No, ni ganas, perque cuan
em recordo de la méva
las sanchs se 'm pujan al cap.
Embusteras!.. res en ellas
hi há res que cosa val,
tot en ellas es infamia,
en ellas tot vil y baix,
y tot en ellas mentida,
y res en ellas vritat.
MA. Es á dí que per tu totas...
MUS. Si, ja las hi pots ficá.
y que fugi la que pugui.
MA. Sempre serás un tabal.
Ves si ha vingut el correu
y vina á dirmho aviat.

(*Mariano vá á anarsen per 'l esquerra y* Mus *el detura.*)

MUS. Si á la fi vols ferho... (*Acostansi*)
enterat.
Mirat que jo 'm vaig pensá
menjá llús y vaig tragarme
un llubarro com el bras.
(*Mariano se 'l mira y se 'n vá per la esquerra.*)
Ja t' ho dich... calcula...
(*per la música*) ola!.
ja ván cap á l' envelat. (*se 'n vá pe 'l fondo.*)

(Torna la música que 's fica à dins del ball y luego fins al fi van entrant parejas. Joves à la entrada.

ESCENA XII.

Surten de la casa ALMIRALL, ALFREDO, D. LLOP y altres joves y per la plassa es pasejan pajesos y noys que s' acostan al grupo. Alfredo surt ab una carta à la mà y dú à l' esquena un lletrero molt gros que diu «animal.» Don LLOP ab una ampolla y una copa. Tots surten rient per lo lletrero.

AL. Vaja, no estich per mes bromas.
(Quina carbassa m' ha dat
diu que no la veuré mes.)

ALM. Home, ara ja han fet las paus.
LLO. Un altre copa.
AL. No 'm taqui.
LLO. Que vá mudat?
MAG. (*llegint.*) Animal.
AL. (Quina carbassa mes seca
y qu' ho diu d' alló mes clá.)
Be. de que riuhen?
LLO. (*dantli una copa y volent abocá.*)
No para?
AL. No senyó, no vuy pará.
LLO. Llavors l' hi tiro per sobre.
ALM Home para.
AL. Endevant,
parèm. (*para la copa y Llop l' ompla.*)
No sè de que riuhen.
Be, pero que hi há?
(*Un home del poble llegeix.*)
HOME. Animal.
AL. (*girantse.*)
Que m' ho diu á mi?.. que diu?
(*Molta risa.*)
Animal! (*Tres ó cuatre detrás.*)
AL. (*Girantse rápidament.*)
Ja hi acabat
la paciencia y m' insultan
perque no 'm coneixen.
TOTS. Ja! ja! ja!
AL. Tinguès aquí la escopeta...
(*Senyo Pau surtint de la casa.*)
PAU. Be qu' es aixó?
AL. Senyó Pau.
el qu' es jo no vinch may mes.
PAU. Ja 'l tornan á fè enfadá?
LLO. (*ap. á Magí.*)
Y el nunci, Magí?
MAG. Ja vè.
AL. Es bó.
LLO. (Alló será grás.)
AL. (Oh, y no sè; tots em senyalan?
Aixó es que tots ja sabrán
queportu els papers ab regla.) (*Per la carta.*)
PAU. Te raho, qui 'l ha enflocat?
AL. Que vol dir?
PAU. Jiris. (*D. Pau li treu 'l papé.*)
AL. Be, qu' es?
PAU. Qui ho ha fet aixó?
AL. (*Llegint.*)
Animal.

Ara comprench perque ho déyan.
Axió vusté in' ho ha posat. (*A D. Llop.*)

LLO. Yo? que m' esplica en á mi?
(*Surt el nunci y toca.*)

AL. Ola!

PAU. Escoltem, que dirá, (*tots escoltan al nunci.*

NUN. Cualsevol que per la vila
ó per 'quets boscos y camps
trobés un jove molt curro
ab una escopeta al bras
'qu' es el marqués de las pansas
que s' ha perdut pe 'ls voltans,
que 'l portí á cal mesobè
de l' hisenda de D. Juan
que s' els dará mitja pela
de trovas. (*Vase.*)
(*Molta risa.*)

AL. (*Volentse tirá sobre 'l nunci.*)
Tú, mal carat!

LLO. (*Agafantlo.*)
Home, que fá?

AL. Aqueixa burla
no pot quedá aixis.

ALM. Veurás.

AL. (*Volent despendres de Almirall.*)
Se 'n recordará.

ALM. Pero home...

LLO. Deixeulo, deixeulo aná.
(*Almirall ho fá.*)

AL. (*Acostantse á D. Pau.*)
Aguanteume sino 'm perdo.

PAU. Y que 'n te la culpa acás
el nunci?

AL. Una ofensa aixís
tant sols es pot rentá ab sanch;
ves si es veu axió á Paris.
Siguès enemich leal
el que ho ha fet, ho diría,
pero cá...

LLO. Be que fará
si l' hi dich qu' hi sigui jo?
Com que no arribaba may...
feu favors á burros.

AL. Vehuen?
Vamos no l' haig de matá?

LLO. Y matim d' una vegada.

AL. Armas.

LLO. Pistola.

AL. Ah ja!

LLO. Distancia.
AL. Cuatre mil metros. (*Tots riuhen.*)
LLO. Qué!
AL. No 'l vuy asessiná.
LLO. Hora?
AL. A las deu del vespre.
LLO. Bè, que s' está burlant?
AL. Que l' hi valdrian distancias
si siguès cap mica clá?
Testimonis?
LLO. (*Declamant.*)
Entre els dos
CREO NO HABRÁ FELONÍA,
Y POR MI PARTE DIRIA
QUE EL MEJOR TESTIGO ES DIOS. (*Risa general.*)
AL. Vusté crech qu' es el qu' es burla.
PAU Y DEMES. Vaya fuera.
AL. No, no, cá!
Y l' honor? no, de cap modo
que yo no soch cap cobart.
(Surt l' ajuntament foro dreta y entra al embelat.)
ALM. L' ajuntament!... Au, á dins
y desseguit cap al ball.
(Tots entran y fan entrar per forsa á Alfredo que forceija per no entrar.)
(Es queda el senyor Pau que Magi el detura.)
MAG. Senyó Pau, la senyoreta
s' en ha anat ab el faeton
acompanyantla la Tuyas
y el senyó Francesch.
PAU. Ahont?
MAG. A Barcelona.
PAU. Que dius?
MAG. M' ha dit que fins que no fos
lluny d' aqui res li diguès,
y á mes m' ha donat aixó,
(*L' hi dona un pape.*)
y aquesta per en Mariano
la daré á n' en Mus. (*Se 'n vá.*)
PAU. (*Llegint.*)
Bo.
que es estrany... y ha resolt diu
anarsen á casa... es molt,
demá al mati ens ennirem
y veurém lo qu' es aixó. (*Entra.*)

ESCENA XIII.

MUS, MARIANO, luego ENRICH.

MUS. Ja tenim las violas mortas;

las vas volgué trasplantá.
MA. Al fi han mort?
MUS. Tant que ta mare
las estimaba. (*Se 'n vá.*)
MA. Ahont vas?
MUS. A du aquesta al mesobè.
Aquet papè me l' ha dat
en Magi. (*L' hi dona y se 'n vá.*)
MA. Es de l' Elvira.
Llegim... veyam que voldrá. (*Llegint.*)
Mariano, lluny del recel
qu' aquet mon fatal m' inspira,
avuy tinch sols una mira
y aquesta míra es el cel;
y la falta que el meu front
du escrita, tè una disculpa;
del que hi fet, en te la culpa
la educació del gran mon.
Ara tant sols d' un cort gran
perdó un ofensor demana,
desde avuy te una germana
en el convent de san Juan...
Pobre flor que trasplantada (*Declamant.*)
del erm inmens del gran mon
t' has mustigat al trobarte
regada ab sabia del cor;
jo 't perdono, y si algun dia
se secan mas ilusions,
mon bajèll donará fondo
prop teu en el mateix port.
Obrim la de l' Ampurdá;
hostia negra... que vol dí?
Perqué tremolo?... que acás
no hi há allí la tia Arcisa?
no hi há l' Eusebio?... en Maciá?
Los ulls es negan á veurer...
y á obrirla 's negan las mans...
Avuy han mort las violas... (*Obra la carta.*)
Mare del meu cor!...
(*Després d' un moment de mirá la carta.*)
Ay!... ay!... (*Pausa.*)
Morta!... mare mia! morta!...
Ni 'ls ulls li he pogut tancár!...
(*Cau un objecte pesant á terra.*)
Que será aixó? Algun recort
que á n' al seu fill haurá enviat.
(*Lo desembolica.*) Una creu de María Lluisa!
Y en aquí miro grabat (*Sorpres.*)
un nom. Elena! oh! Elena!

que diu la carta? veyam. (*Llegint.*)
«Ja hi arribat, Mariano,
á passá dels setanta anys,
y cuan es tè una caiguda
tal com la que jo he donat,
per molt que no ho diga el metje,
em veig la mort al devant. (*Pausa.*)
Vaig volé correr per rebrer
la carta que 'm vás enviá
y vaig caure de ple á ple
al sortí de l' era gran.»
Hasta per mi assesinada!
em sento que 'm bull lo cap. (*Torna á llegir.*)
Dech demanarte perdó
per no haberte dit avans
que al morir ton pare pres
á Madrit, em vá doná
aquesta creu que t' envío
y que tinch fa divuit anys,
dient qu' ab ella 's busquès
á casa d' un oficial
de cassadors, una noya
que en la acció que 's vá doná
á Vicálvaro, recullí,
filla d' un pobre soldat;
y que si sent gran reunia
virtut... que al darli la ma
d' espos, posabas el sello
á un contracte d' amistat.
Jo, jelosa del amor
del meu fill, vareig callar,
y avuy aprop de la fossa
te la remeto, pregant
que si la trobas, t' estimi
com sempre jo t' hí estimat.
Posdata: avuy á las deu
ha mort ta mare. Maciá.»
(*Pausa. Durant la cual Mariano plora.*)
Hermosa creu de victoria,
flor de ferro, que sols naix
en los camps de la batalla
regada per roja sanch.
Lenitiu de la mia pena,
deixa que 't coloqui avans
sobre mon cor, pues reunidas
em semblará qu' estarán
las ánimas dels meus pares
junt ab l' amor que ara hi naix.
(*Surt Enrich molt trist y ab una curta á la ma.*)

Enrich! germá meu! (*L' abrassa.*)
En. Mariano! (*Mariano plora.*)
que téns? (*Mariano li dóna la carta.*)
Dia desgraciat. (*Escapantli 'l plor.*)
Era una santa y las santas
al morír no 's ploran may...
No aumentis la pena mia
si es que mes pot aumentár.
Ma. Has rebut la carta?
En. Si;
ja per mi tot s' ha acabat.
Fills envia avuy la patria
á l' América á lluytar;
fácil fossa 's troba á América,
á l' América me 'n vaig.
Ma. Tú?... y si jo siguès un dia
felis?
En. Jo no ho puch ser may.
Ma. Es di que 't negan t' aymada?
Digam qui es; pregaré tant
que á no tenir cor de ferro
et jur que te l' han de dár.
Ets pobre? jo tinch riquesas,
mes, molt mes del que pensar
pots tu may, totas son tevas.
Anem, anemla á buscá.
En. Es inútil, germá meu;
el tresor qu' han demanat
no es de fanstuosas riquesas
la codiciada clau;
es una prenda tan pobre
que la tè un oscur soldat. (*Li dóna la carta.*)
Una creu de María Lluisa
impossible de trobá.
Ma. Una creu de María Lluisa?
(Si... es ella... desgraciat!...
y no haberla coneguda
cuan me la vá retratá!
Com la flor de la inocencia
pura... vá dí, sens igual,
es hermosa, molt hermosa
y no ho vaig endeviná...
Qu' haig de fè? 'l cap se m' obra!
Hi ha destino mes fatal?...
La mort de la meva mare
era poch pera matarm,
la punyalada de gracia
faltaba, y la rebo ja.)
En. Ja veus qu' aixó es impossible.

(*Mariano pensa y lutxa interiorment.*)

MA. Pero si l' estimo tant! (*Ab arranque.*)
EN. A qui?
MA. A la meva mare.
(No puch mes.)
EN. Pero que fas?
MA. (Las ideas se 'm confonen...
Permetrè que 'l meu germá
qu' avans que jo la estimaba
y que á mi m' estima tant,
avuy perdí amor y ditxa?..
Y no la perdo jo acás?
(*Pensatiu per lo que li ha dit Enrich.*)
Fills envia avuy la patria
á l' América á lluytar,
fácil fossa 's troba á América;
á l' América me 'n vaig....)
Tè. (*Li dóna la creu.*)
EN. La creu!
MA. Y si 't demanan
datos, aquí 'n trobarás.
(*Li dona la carta de sa mare.*)
EN. Pero Mariano...
MA. Silenci!...
Vès, vès, ja vindrè aviat.
(*Enrich entra á la casa.*)
Adios, dias de ventura,
somnis d' amor, adeu siau,
desvanescuts com fumera
sobre 'l llit del desengany.
Passau, passau voluptuosas
imatjes del bè, y deixau
tant sols per amortallarme
vostres mantos de vestals....
Ay! 'l cap se m' obra!

ESCENA XIV.

MARIANO, MUS, luego ENRICH, ELENA y después D. PAU.

(*Romp l' orquesta ab un vals. Molt piano.*)

MUS. Noy.
Mariano!
MA. Qui 'm crida? qu' hi ha?
MUS. Que tens?
MA. Qui ets?
MUS. Torna en tu.
(Surten de la casa cap al envelat Alfredo y demes joves ab senyoretas.)
MA. Veus? No veus com van passant?

en allí está la ditxa,
l' amor, la felicitat;
tu no sabs qu' es el gran mon
ni podrás compendreu may.

MUS. Torna en tu.

MA. No veus las violas
que vares dú d' allí dalt?
Pobres violas! arrancadas
del bosch que vida 'ls vá dá,
aquí perden son aroma
y es van morint y assecant.
Jo també, flor trasplantada
del mateix lloch hont han nat,
com ellas, y 'l mateix qu' ellas
morint y assecantme vaig.

MUS. Mariano....

MA. No sents la mare?

MUS. Noy!..

MA. Que 'm senyala ab la má?
Una creu. si, si... es d' ella...
(*Surten Enrich y Elena.*)
Si, d' ella... (*veyenla.*)
Ah, ah! allí están...

EN. (*Dantli la creu.*)
Tè, que jo no puch admetre
tal sacrificí.

MA. Que hi há?

ELE. Mariano, já puch sér séva.

MA. Méva?.. no.

EN. Tot m' ho ha esplicat.

ELE. Pensi ab el prech dels que moren.
(*Mariano descansa ab* MUS.)

EN. Ab ta mare.

MA. Es veritat...
La mare... si, allí la miro,
la miro estesas las mans,
fill meu 'm crida plorosa,
mare méva! Ja, ja, ja! (*Carcajada.*)

PAU. (*Surtint.*) Que tè?

EN. Corri, D. Pau, corri.

PAU. S' ha locat!..

MA. Ja, ja, ja!

EN. Flor boscana trasplantada
(*Sentenciòs y dominant.*)
l' hálit del mon t' ha assecat.

FI DEL TERCER ACTE.

OBRAS DEL MISMO AUTOR.

Las Reliquias de una mare. . .		3 actos.
Un Gefe de la Coronela. . . .		3 »
Lo Gat de mar.		4 »
La Casa Pairal. (1) . . .		3 »
Lo Pagés de l' Ampurdá.. . .		3 »
La perla de Badalona. . . .		1 »
Celos de un rey.		1 »
Peró.		1 »
Aucells d' América.. . . .		1 »
Lluch Llach. .	Zarzuela. .	2 »
Catalans á Orient..	» . .	2 »

(1) En Colaboracion con D. S. Molét.